

Johan Nicander

Lunds Universitet/Sociologiska institutionen
Masterprogram i Samhällsvetenskap
Ämne: Sociologi
Kurs: SOCM04
Vårtermin 2017
Handledare: Vesa Leppänen

Det är kulturen, man får göra det

En studie om hur svenska statstjänstemän skildrar möten med människor med en annan kulturell bakgrund.

Ett samhälle, för att leva och överleva, måste präglas av en övergripande solidaritet, en förmåga till inlevelse i andra människors villkor, en känsla av medansvar och meddelaktighet. Annars bryts det förr eller senare sönder i småskuren egoism. Det finns aldrig de och vi, det finns bara vi. Solidariteten är och måste vara odelbar.

Olof Palme
1969

Författare: Johan Nicander

Titel: Det är kulturen, man får göra det

SOCM04 Sociologi: Examensarbete för masterexamen, 30 hp

Handledare: Vesa Leppänen

Sociologiska institutionen, våren 2017

Abstract

En målsättning för Migrationsverket är att, i efterspelet av de stora flyktingströmmarna 2015 som nådde Sverige, att möjliggöra ett värdigt återvändande. Myndigheten har introducerat ett flertal nya återvändandesambandsmän och anställt ett flertal nya medarbetare vars huvudarbete är att möjliggöra och kvalitetssäkra återvändandeprocessen för de involverade parterna. Utifrån ett socialkonstruktivistiskt perspektiv avser den här studien att undersöka svenska statstjänstemännen och deras erfarenheter och beskrivningar av den andre i relation till deras arbete med återvändandeprocessen. Sju stycken halvstrukturerade intervjuer har genomförts. Det empiriska materialet har sedan genomgått en deskriptiv analys, där fokus har centrerat kring upplevda sociala fenomen som har uppstått i deras möten med människor med en annan kulturell bakgrund. Dessa människor med en annan kulturell bakgrund är individer som informanterna möter under sitt arbete och inkluderar sökande till representanter för andra utländska aktörer. Resultatet av den här studien påvisar hur de svenska statstjänstemännen beskriver sig själva som individer som inte har någon direkt påtvingande kultur som den andre behöver anpassa sig till. Informanterna i den här studien karakteriseras utav en hög nivå av reflexivitet och anpassningsbarhet gentemot den andres sociala kontext och orienteringsschema samt är mer måna om sin professionella identitet. Denna identitet kan medföra att informanterna måste kombinera och balansera mellan olika värdesystem, detta synliggörs speciellt för kvinnorna i studien som hela tiden måste anpassa sig till andra människor och kutymmer, även i Sverige.

Nyckelord: Den Andre, Interkulturalitet, Kultur, Migration, Socialkonstruktivism, Återvändandeprocessen.

Antal ord: 21 180

Populärvetenskaplig presentation

Den här studien har intervjuat sju stycken svenska statstjänstemän och undersökt hur dessa individer beskriver människor från en annan kultur. Statstjänstemännen arbetar för Migrationsverket och arbetar direkt, eller indirekt, med att säkerhetsställa ett värdigt återvändande för sökande som fått avslag på sin asylansökan eller som frivilligt väljer att återvända. Människorna som dem möter är direkt sökande, till enskilda representanter för andra länder som är involverade i migrationsfrågor. Studiens syfte är att undersöka vad för beskrivningar och erfarenheter som dessa statstjänstemän återger av den främmande parten, samt av sig själva, i sina möten över kulturella gränser.

Migrationsverket är år 2017 en av Sveriges mest relevanta och aktuella myndigheter och inte minst efter attacken i Stockholm den 7 april 2017, där en individ som hade fått avslag på sin asylansökan, och skulle utvisas, kapade en lastbil och dödade fem individer. Migrationsverket har intensifierat sitt arbete med återvändandeprocessen efter dem stora flyktingströmmar som nådde Sverige 2015, då ett högt antal individer har fått avslag men inte har kunnat återvända. I arbetet för att underlätta återvändandet har Sverige, samt EU, placerat ut återvändandesambandsmän runtom världen för att förmå länder att återta sina egna medborgare.

Utifrån ett sociologiskt perspektiv avser den här studien att skildra och analysera dessa tjänstemäns föreställningar och beskrivningar i mötet med den främmande parten och hur dem skildrar sig själva och sin egen roll i arbetet. Resultatet av studien påvisar att statstjänstemännen är väldigt reflexiva, det vill säga att man tillbakasyftande, och att man påvisar höga nivåer av tolerans och anpassningsbarhet gentemot den främmande partens kontext. Fastän informanterna kan tycka att vissa seder eller normer kan tyckas vara förlegade, beskriver merparten av informanterna hur dem tar sig till dessa i sitt arbete i mötet med andre och anpassar sig utefter.

Förord

När det börjar bli dags att lämna in sitt arbete som skall fullborda fem års akademiska studier, är det mycket känslor och tankar som sväller upp. Först och främst är det hur fort tiden går... Det känns som igår jag anlände till Lund och beställde en taxi till mitt första boende, som låg 200 meter bort. Jag vill tacka Lunds universitet som har tillgodosett mig med fantastiska möjligheter som utbytesstudier i Singapore, praktik på Migrationsverket och oerhört intressanta kurser med inspirerande lärare. Jag vill även tacka min handledare Vesa Leppänen som har inspirerat och stöttat mig med sin konstruktiva kritik under den här uppsatsperioden, tack! Jag är även oerhört tacksam till att jag fick möjligheten att praktisera på ESU och alla människor jag lärde känna där och som erbjöd sig att ställa upp och hjälpa mig med mitt uppsatsarbete. Sist men inte minst, vill jag tacka min partner-in-crime, Lovisa Hagelbäck, jag vet inte om jag hade klarat det här utan dig! Jag är för evigt tacksam att få kalla dig min vän.

Initialförkortningar

BUV	Barn utan vårdnadshavare
ESU	Enheten för samband och utrikesstöd
EU	Europeiska unionen
EURLO	European union return liaison officer
IA	Internationella avdelningen
IOM	International organization of migration
PUT	Permanent uppehållstillstånd
UM	Utlandsmyndigheter

Innehållsförteckning

1	Introduktion	1
1.2	Syfte & frågeställningar	2
1.3	Beskrivning av fältet och informanterna	2
1.3.1	Migrationsverket i 2017	3
1.3.2	Praktikant på Migrationsverket	4
1.3.3	Informanterna – vilka är de och min relation till dem	5
1.4	Disposition	6
2	Tidigare forskning – Översikt	7
2.1	Den andre – Bekant eller obekant	7
2.2	Främlingen som ett analytiskt koncept	7
2.3	Svenskhet – en identitet	8
2.4	Att Bygga Broar	9
3	Perspektiv & Teori	11
3.1	Kultur	11
3.1.1	Interkulturell kommunikation	13
3.1.2	"Begrepp kan inte mötas, det kan bara människor göra" – Kulturella möten mellan individer	14
3.2	Socialkonstruktivism	14
3.3	Goffmans Teori om Jaget och Maskerna – Vardagslivets Dramatik	16
4	Metod – Den kvalitativa intervjun	18
4.1	Tillgång till fältet och informanterna	18
4.1.1	Informanterna	19
4.2	Intervjuerna	19
4.3	Deskriptiv Analys	22
4.4	Forskningsetik – den etiska dimensionen av studien	23
4.5	Positionering och Avgränsningar – Reliabilitet och Validitet	24
5	Analys	26
5.1	Svenskhet	26
5.2	Den Reflexiva Statstjänstemannen	27
5.2.1	Migrationsverkets värdegrunder	30
5.2.2	Islam som en reflexiv spegelbild	32
5.2.3	Dolda strukturer, en utmaning	33
5.3	Den Andre	37
5.3.1	Senior eller självbedrägeri?	39
5.3.2	Ett huvudbry mindre	40
5.3.3	Organisationshierarki och beslutsmönster	41
5.4	Mina Informanters Bidrag - Ett Värdigt Återvändande	44
6	Slutsats & diskussion	46
7	Källförteckning	49
8	Appendix	53
8.1	Informanterna	53
8.2	Intervjuguide	53

1 Introduktion

Under 2017 är en av de stora frågorna hur Sverige och Europa skall arbeta med att få tillbaka alla individer till sina ursprungsländer som har fått avslag, eller som beräknas få, på sina asylansökningar. Detta är sprunget ur efterspelet av de stora flyktingströmmarna som nådde Europa under 2015-2016. I processen finns det enheter och individer som jobbar specifikt med att säkerhetsställa en återvändandeprocess som blir så värdig det bara går för de återvändande. Problemet är bara att även om Sverige inte beviljar sökandes asylansökan, betyder inte det att ursprungslandet är positiva till att återta sina medborgare. I denna paradoxala situation finns det individer som arbetar för att koordinera återvändandet samt möjliggöra för Sverige och EU, Europeiska Unionen, att skicka tillbaka människor som har fått avslag. Proceduren inkluderar människor som arbetar på plats i utsända länder för att underlätta och förmå ursprungsländerna att återta sina medborgare. Medan andra arbetar specifikt gentemot utländska beskickningar som befinner sig i Sverige som mestadels, inte alltid, är behjälpliga i identifieringen eller återtagandet av sina medborgare.

Migrationsverket är numera en av Sveriges mest relevanta och aktuella myndigheter. Inte mindre efter attacken som skedde i Stockholm den 7 april 2017 där en individ, som hade fått avslag på sin asylansökan och som var efterlyst för utvisning, dödade fem med hjälp av en lastbil på Drottninggatan i centrala Stockholm. Attacken har intensifierat den högst aktuella migrationsdebatten som råder i Sverige och EU. Kritiker hävdar att attacken kunde ha förhindrats om det svenska rättsväsendet fungerat och en intensiv kritik har riktats åt Migrationsverket och andra berörda myndigheter i efterspelet av attacken (Svensson 2017).

Ett misslyckande av att sända tillbaka individer som har fått avslag kan leda till att människor går under jord och bestämmer sig för att uppehålla sig illegalt i Sverige. Där följderna kan bli att de blir en informell migrant, en så kallad papperslös, med få rättigheter som arbetstagare och ett överlag problematiskt liv. För att motverka detta har Sverige intensifierat sitt arbete och placerat ut återvändandesambandsmän på svenska ambassader runt om i världen samt introducerat mer enheter som endast jobbar i arbetet med att möjliggöra för enskilda individer att återvända till sina ursprungsländer. Likt vilket samhällsproblem som helst är återvändandeprocessen också en kostnadsfråga. I ett samtal med en ansvarig ekonom för Migrationsverket berättade hen att ett barn utan vårdnadshavare, BUV, som söker asyl kostar Sverige cirka 800 000 kr per år i totala kostnader för uppehälle och logi.

Migrationsverket hade totalt 36 369 BUV-ärenden i sitt mottagningssystem under 2015 (Migrationsverket 2016).

Den här studien avser att undersöka och utforska berörda svenska tjänstemännens beskrivningar och erfarenheter av sina möten och upplevelser av individer från andra kulturer som de på ett eller annat sätt stöter på i sitt arbete i återvändandeprocessen. Dessa individer är allt ifrån sökande till individer med höga påverkansmöjligheter som representerar utländska aktörer. Intentionen med studien är att undersöka vad för bild som informanterna tar med sig och reproducerar i mötet med den andre, samt hur de själva framställer sig och agerar inom sina givna kontexter. En av anledningarna till varför jag vill utforska och analysera Migrationsverket och några av dess medarbetares livsvärldar är då arbetet på myndigheten utgår ifrån att tolka och integrera med individer av en icke-etnisk svensk bakgrund varje arbetsdag året om.

1.2 Syfte & frågeställningar

Studien utgår att ifrån ett sociologiskt perspektiv undersöka sju stycken svenska statstjänstemän på Migrationsverket och deras erfarenheter samt beskrivningar av den andra parten, främlingen, i deras arbete med återvändandeprocessen. Huvudsyftet med studien är att skildra och analysera tjänstemännens föreställningar och beskrivningar om interaktionen med den andre, samt hur de redogör för sig själva under dessa interkulturella möten.

Studien utgår från dessa tre frågeställningar. I förlängningen är min förhoppning att studien kan bidra till att skapa en djupare förståelse för hur statstjänstemän arbetar för att bemöta den andre i sina interkulturella möten:

- Hur beskriver informanterna sig själva i mötena med människor som innehar en annan kulturell bakgrund?
- Hur beskriver intressenterna den främmande motparten, allt från motpartens sociala attribut till dess agerande i det interkulturella arbetet?
- Hur återger informanterna interaktionen med den andre och sin egen roll?

1.3 Beskrivning av fältet och informanterna

Den här delen avser att presentera studiens kontext och kortfattat sammanfatta Migrationsverkets aktuella situation och vilka mina informanter är och deras förutsättningar.

Utöver detta kommer min egen positionering som före detta praktikant vid enheten för samband och utveckling, ESU, på Migrationsverket att redogöras för.

1.3.1 Migrationsverket i 2017

Migrationsverket är en svensk statlig myndighet vars huvuduppdrag är: ”... att pröva ansökningar från personer som vill bosätta sig i Sverige, komma på besök, söka skydd undan förföljelse eller få svenskt medborgarskap.” (Migrationsverket 2017). Deras uppdrag utgår från det svenska folket och fastställs utav Sveriges riksdag och regering som bestämmer rådande migration- och asytpolitik som sedan tillämpas utav Migrationsverket och dess organisation. Det substantiella målet för Migrationsverket är enligt regeringen:

... att säkerställa en långsiktigt hållbar migrationspolitik som värnar asylrätten och som inom ramen för den reglerade invandringen underlättar rörlighet över gränser, främjar en behovsstyrd arbetskraftsinvandring och tillvaratar och beaktar migrationens utvecklingseffekter samt fördjupar det europeiska och internationella samarbetet. (Migrationsverket 2017)

Under 2015 tog Sverige emot det högsta antalet flyktingar någonsin under ett kalenderår. Totalt sökte 163 000 individer asyl i Sverige, vilket motsvarar ungefärligt det dubbla antalet flyktingar som Sverige tog emot under 1992, då kriget på Balkan bröt ut (Migrationsverket 2015). I efterspelet av 2015 har handläggningstiderna rusat iväg och myndigheten är fortfarande i processen att återupprätta sig till en *acceptabel* handläggningstid runtom i landet och på berörda ambassader. Migrationsverket har gått igenom en process där flera tusen nya personer har rekryterats till myndigheten med målet att öka produktiviteten i antal beslut. Under kalenderåret 2016 fick 111 979 individer ett beslut angående deras asylansökan.

Den långa prövotiden har nämnts som en anledning till att Migrationsverket upplever att fler individer återtar sin asylansökan och ansöker om att frivilligt återvända till sina ursprungsländer. En annan anledning tros vara implementering av den nya *Lagen (2016:752) om tillfälliga begränsningar av möjligheten att få uppehållstillstånd i Sverige*, som togs i bruk den 20 juli 2016 (SFS 2016: 752). I stora drag försvårar den tillfälliga lagen, som gäller i tre år från implementering, möjligheten för sökande att få permanent uppehållstillstånd, PUT, samt att återförenas med sina familjer om sökande ansökte om asyl efter den 24 november 2015 (Migrationsverket 2016). Under 2016 återtog totalt 5 800 personer sin asylansökan, vilket är 1 850 personer mer än under hela 2015 (Migrationsverket 2017).

En sökande som återtar sin asylansökan, eller som har fått sin ansökan avslagen, kan om hen frivilligt väljer att återvända, ansöka om ett återetablerandestöd¹ som utbetalas på plats i hens ursprungsland. Det betalas ut antingen av Migrationsverket eller av International Organization for Migration, IOM, för att möjliggöra en återetablering i ursprungslandet. I processen för att underlätta återvändandet har Sverige ett gediget samarbete med resterande EU-länder samt internationella organisationer, som IOM. Dessa arbetar på plats i specifika länder och representerar indirekt Sverige genom att möjliggöra utbetalningar samt hjälper och guidar de återvändande på plats.

Sveriges regering och EU har i processen för att säkerhetsställa ett värdigt återvändande, inrättat återvändandesambandsmän samt European Union Return Liaison Officers, EURLO. Dessa individer är stationerade vid svenska ambassader och deras huvudsyfte är att förmå de aktuella ländernas myndigheter och andra aktörer att samverka i processen med att återta de individer som skall, eller vill, återvända till sina ursprungsländer. Målet är att möjliggöra ett effektivt och värdigt återvändande för individerna, samt underlätta för Sverige och andra medlemsländer inom EU, med arbetet av individer som inte längre har rätt att upprätthålla sig inom EUs gränser.

Det frivilliga återvändandet förväntas att öka ytterligare efter implementeringen av den tillfälliga lagen (2016: 752) samt det rådande politiska klimatet inom Sverige och EU, där allt fler migrationskritiska-partier och politiker vinner allt fler mandat och väljare. Europa, med EU och Schengen, är inte längre det öppna och rörliga Europa som det en gång har varit. Individuella länders åtstramningar av fri rörlighet har allt mer stängt Europa.

1.3.2 Praktikant på Migrationsverket

Under hösten 2016 var jag placerad som praktikant vid Migrationsverkets enhet ESU, En av Internationella Avdelningens, IA, tre enheter. IA ansvarar för Migrationsverkets internationella arbete och relationer med andra statsmakter och deras berörda organisationer i migrationsfrågor. När jag anlände till enheten pågick en anställningsprocess för att utse en ny ansvarig chef för avdelningen. Valet hamnade på en individ med ett gediget förflutet inom Säkerhetspolisen, SÄPO. Där hennes tidigare arbete inkluderade interkulturella förhandlingar och informationsutbyte i mellanöstern.

---

¹ Individer som självmant återvänder till sina ursprungsländer kan ansöka om återetableringsstöd på 30 000 sek per person, eller max 75 000 sek för en familj (Migrationsverket 2017).

ESU är länken för alla Migrationsverkets ansvariga som är utsända och befinner sig på svenska beskickningar runtom i världen. Enheten har fem stycken återvändandestjänstemän som är utstationerade vid fem utländska ambassader och ett tjugotal andra individer som arbetar i frågor som är av intresse för Migrationsverket och Sverige, både i och utanför Sverige. Under min tid på enheten intensifierades arbetet med återvändandeprocessen och fyra av de totalt fem individerna anställdes och blev utsända till ambassaderna Amman, Kabul, Nairobi och Tbilisi.

I folkmun på enheten sägs det att enheten samordnar för den sjunde regionen, det vill säga, allt utanför Sverige. Enhetens anställda finns representerade på svenska utlandsmyndigheter från Peking, Kina, i öst till Nairobi, Kenya, i söder. De utsända ansvarar för allt ifrån migrationsverksamheten på själva ambassaderna, till omvärldsbevakning och *återvändandeprocessen*. En tredjedel av enhetens totala styrka är kvar i Sverige och agerar i mångt och mycket som kontaktpersoner för de utsända för att möjliggöra bästa möjliga handläggning. I princip alla personer som är representerade på hemmaplan är individer med en bakgrund av att arbeta internationellt för Migrationsverkets räkning.

1.3.3 Informanterna – vilka är de och min relation till dem

Informanterna i den här studien är individer som på ett eller annat sätt arbetar direkt eller indirekt i återvändandeprocessen för Migrationsverket. Fem av informanterna är placerade i Sverige medan två är placerade på svenska ambassader utanför Sverige. Dessa två jobbar på plats i ursprungsländerna för att underlätta och förmå ursprungsländerna att återta sina medborgare samt att kvalitetssäkra återvändandet. Fem av informanterna är kvinnor medan resterande två är män. Informanternas yrkesbeteckningar är ambassadråd, enhetschef, samordnare, expert, återvändandesambandsman, EURLO och en migrationssambandsman. Det är med andra ord individer med högt uppsatta positioner inom myndigheten och jag har en personlig kontakt till fem av dem. Deras individuella bakgrunder skiljer sig åt i avseendet vad de har för utbildning samt vilken väg de har tagit för att uppnå sin aktuella position. De flesta har någon gång tidigare jobbat internationellt, antingen för Migrationsverket, utlandsmyndigheter, UM, eller andra icke-statliga organisationer som mestadels jobbar gentemot människor i nöd.

Studien ägnar sig åt att fokusera på informanternas beskrivningar av sig själva och den andre i det interkulturella arbetet som Migrationsverket och Sverige deltar i. Därav är det lämpligt att fokusera på svenska statstjänstemän från Migrationsverket och deras skildringar

av återvändandearbetet, då stora delar av deras arbete är just interaktion med individer, länder och organisationer som representerar andra länder och enskilda individer av icke-etnisk svensk bakgrund. Ett fallerande i dessa möten skulle kunna påverka återvändandeprocessen och försena återvändandet för sökande med resultatet att sökande kan hamna i en ännu djupare nivå limbo och ovetande. Då hen inte har tillräckliga skäl för asyl för att stanna i Sverige, men inte heller kan återvända till sitt hemland på grund av diverse olika anledningar. Således i ett försök att förstå, strävar studien, utifrån ett åhörarperspektiv, ta till sig informanternas verklighet och tolka den (Sanders 1982:354).

1.4 Disposition

Den här studien kommer således att disponeras utefter att kapitel två sammanför relevant forskning med tidigare arbeten om främlingen och den andre. Kapitel tre kommer att utgöra grunden för det teoretiska ramverk som kommer att appliceras till analysen. I denna sektion kommer ett flertal perspektiv presenteras som kultur, svenskhet samt interkulturell kommunikation. Jag argumenterar att kombinerandet av Berger & Luckmanns (1979) socialkonstruktivistiska perspektiv och Erving Goffmans (1959) dramaturgiska perspektiv, möjliggör för studien att analysera informanternas verklighet och vad som pågår därunder. Val av teori och tidigare forskning har lett till att jag har valt den kvalitativa intervjun som grund för inhämtning av det empiriska materialet. Materialet kommer sedan att genomgå en deskriptiv analys som presenteras i kapitel fem. Här kommer studien att redogöra för informanternas livsvärld i relation till det förutbestämda teoretiska ramverk som har fastställts. Studien avser att studera de sociala fenomen som informanterna skildrar och undersöka hur dessa är socialt förankrade bland dem. Avslutningsvis kommer en sammanfattning av studiens resultat att presenteras med en efterföljande diskussion om resultatet.

2 Tidigare forskning – Översikt

Det här kapitlet avser att ge en översikt av det rådande forskningsläget i relation till min studie. Sektionen kommer att presentera olika begrepp som är centrala för studien samt tidigare relevant forskning.

Genom att fokusera på svenska statstjänstemän i deras möte med utomstående ifrån en annan kultur, ägnar studien till att skapa en bredare förståelse av hur de ser sig själva och andra genom att analysera hur de identifierar sig själva och den andra. Studien fyller ett tomrum genom att fokusera på tjänstemännens deskriptiva erfarenheter vid interkulturella förhandlingar som representanter för Sverige och Migrationsverket i sitt arbete med människor från en icke-etnisk svensk bakgrund.

2.1 Den andre – Bekant eller obekant

Det går inte att bestrida att vi lever i en allt mer global och multinationell värld där information, människor och kulturer möts än mer än förut (Held & Grew 2002: 14). Inget samhälle är längre oberört av konsekvenserna av den globala ekonomin, krig och politik. Det spelar ingen roll om det inte sker i ditt direkta närområde eller att just du inte är deltagande, för på ett eller annat sätt, är vi alla deltagande. Det är konsekvenserna av den pågående globalisering som världen upplever och som intensifieras medan ni läser det här (Dahlén 1997: 22). Sverige är inte längre landet högt uppe i norr som lämnas oberört av det som händer runtom. Det som händer *där borta*, och i Sverige, påverkar oss och andra mer än vad vi vill tro (Ibid).

Enligt Bauman (1991) är globaliseringen ofrånkomlig och det som gynnar vissa individer, stjälper andra. Dagligen möter vi individer som vi betraktar som antingen bekanta eller obekanta, samtidigt som de är en del av det globala samhället som vi verkar inom. Den andra, den obekanta, blir således motsatsen till en själv, en individ som man jämför sig själv gentemot (Bauman 1990: 143).

2.2 Främlingen som ett analytiskt koncept

I Schutz *Främlingen*, publicerad i *American Journal of Sociology* 1944, avser den österrikiske sociologen att studera främlingen och den uppkomna kontexten som denne får uppleva när hen placeras i nya sociala kontexter. Schutz intention är att ur ett

individperspektiv, undersöka hur främlingen tolkar och gör bruk av den andres kultur för att orientera sig (Schutz et al, 2002: 219).

Vem är då främlingen? Det enkla svaret enligt Schutz är att vi alla är främlingar och att alla är sociala aktörer som söker tillträde till gruppen. För hans del fokuserar han dock på invandraren, individen som söker absolut tillgång till den etablerade gruppen. Dessa etablerade grupper har förutbestämda kunskaper som inom grupperingarna är absolut sanna tills motsatsen bevisas. Grundantaganden som om de rubbas, kan åstadkomma en kris i *som-vanligt-tänkandet*. Resultat av denna kris är att vi kan notera att det aktuella grundantagandet är i sitt slag begränsad till en förhistorisk situation. Sedan främlingens personliga grundantaganden redan befinner sig i kris, sedan hen numera befinner sig i en ny social kontext, måste hen ifrågasätta allt hos upphovsgruppen som gruppen anser vara obestridligt. Emellertid anser Schutz att detta möjliggör att utomstående kan närma sig och undersöka samhällen, vilket indirekt utmynnar i att sociala fenomen synliggörs som de inte kan se om sig själva inom sina egna grupperingar (Ibid: 225).

Schutz analys är av intresse för den här studien då den kan appliceras till mina informanter i sina möten med den andre. Mina informanter arbetar tillika med främlingar i Sverige, samtidigt som de i många andra avseenden är främlingar i sitt arbete när de väl lämnar myndighetslokalerna och besöker utländska beskickningar eller vid resor utanför Sveriges gränser. För enligt Schutz fortsätter främlingen att tolka och förstå uppkomna sociala fenomen utifrån sitt *som-vanligt-tänkande* vilket kan skapa problematik när främlingen närmar sig den nya gruppen. För vem har egentligen tolkningsföreträde i denna kontext som dessa statstjänstemän kallar sin vardag? (Ibid: 226).

Till sin hjälp har främlingen ett orienteringsschema, ett schema som är av etnocentrisk karaktär, där individen är en central åskådare med världen som omger individen. Schutz argumenterar att om främlingen skall kunna orientera sig framåt i ett framgångsrikt manér, måste individen veta var just hen befinner sig i två separata avseenden i detta schema. Främlingen måste klargöra var just denne befinner sig på marken, men också vad samma position betyder i schemat (Ibid: 228).

2.3 Svenskhet – en identitet

Den franskfödde etnologen Sjögren (2007) formulerar sig i Svenska Dagbladet, om en svenskhet under förvandling. Sjögren skildrar att när olika värdesystem möter varandra uppstår limbo över vad som är själva utgångspunkten för dessa värdesystem i deras

gemensamma kontext. Skall man utgå från staten eller skall man utgå från individens egna personliga värderingar? (Sjögren 2007). Konflikter uppstår och det är det som Sjögren hävdar är det essentiella med svenskhet, i hur man bemöter och balanserar mellan värden som är förhandlingsbara, till värden som behövs vidmakthållas:

Landet behöver inte vara rädd för nya människor och, i vår åldrande del av världen, ju fler som kommer hit, desto bättre. Det är inte så mycket svenskarna som står för svenskheten utan snarare deras institutioner. Svenskheten ligger i den svenska skolan, i den svenska lagen, i det svenska språket. Svenskheten finns i de grundläggande föreställningar och övertygelser som bärs upp av institutioner från en generation till en annan. Den finns i de normer som omsätts i etiska principer, förordningar och lagar. Den finns i de strukturer som skapas av utbildning, av politik och administration, av massmedier och i kulturlivet. Vad individerna kontinuerligt gör är att överta, tolka och förhandla svenskhetens innebörd. (Sjögren 2007)

2.4 Att Bygga Broar

I Inger Larssons (2010) avhandling om *Att bygga broar över kulturgränser - om svenskars kommunikation med icke-svenskar vid arbete utanför Sverige* intervjuar hon totalt 30 stycken svenskar som i sitt arbete möter individer från icke-svenska kulturer. Syftet med studien var att öka kunskapen om svenskars interkulturella kommunikation för att se hur svenskar kommunicerar med människor från en icke-svensk kultur i olika kontexter. Larssons studie må ha en annan utgångspunkt och i praktiken är våra studier och frågeställningar olika varandra. Hursomhelst vill jag argumentera för att det är genom kommunikation som mina informanter redogör för sina sociala fenomen. Det är ur kommunikation med främlingen som dessa sociala fenomen uppstår där individen med sitt orienteringsschema försöker utmytna sin position. Hennes avhandling fokuserar inte endast på hur de kommunicerar *per se*, utan även deras upplevelser och beskrivningar av den andre i kulturgränsöverskridande möten. Hon argumenterar att detta kan ligga till grund för att utveckla kunskapen och förståelsen för svenskar, som arbetar utanför Sverige, som arbetar i yrken som karakteriseras av interaktion med människor som innehar en annan kulturell bakgrund (Larsson 2010: 28).

Resultat av hennes studie påvisar att ingen av informanterna översätter sin svenska kultur i det interkulturella mötet med främlingen, utan anpassar sig istället till den andra och dess kontext. Hon presenterar hur traditionella och förlegade könsstruktur stävjar hennes kvinnliga informanter i sina arbeten och förhandlingar. Medan de svenska affärsmännen i studien redogör för hjältesagor där denne med bravur har lyckats förhandla sig till goda förutsättningar för sin arbetsgivare och sig själv, genom att implementera en svensk syn på saker och ting som vanligtvis förespråkade det kollektiva framför det individuella. Utöver

detta beskriver informanterna hur den andre har en hög respekt gentemot hierarkier, formalitet samt en mer traditionell syn och uppfattning av genus medan de själva arbetar för att motverka dessa fenomen. Enligt Larssons är denna motvilja inget som är kopplat till en svensk identitet, istället är uppfattningen att Sverige är ett modernt land som har lagt dessa förlegade beteenden åt sidan (Larsson 2010: 193-196).

3 Perspektiv & Teori

Det här kapitlet ägnar sig åt att presentera det teoretiska ramverk som kommer att utgöra grunden för min förståelse av mina informanternas utsagor. Kapitlet kommer att ta upp begrepp som är centrala till undersökningen samt det mer teoretiska. Det är min intention att utgå från Berger & Luckmanns (1979) socialkonstruktivistiska perspektiv, då jag ägnar mig åt att se informanternas världsbild som socialt konstruerande företeelser, där deras vetande och kunskaper om samhället förstås genom deras interaktioner med dessa sociala fenomen. Min intention är att tolka deras skildringar och hur de har kommit till, samt hur de gör bruk av dessa kunskaper.

Jag har även låtit mig inspireras av Goffmans (1959) teori om *Jaget och maskerna*. Jag argumenterar att genom applicera Goffman kan vi ta analysen ytterligare ett litet steg genom att fokusera på alla situationer som mina informanter hamnar i, för att veta hur just de tror sig att de skall agera i den uppkomna kontexten. För det är genom interaktion med andra, som vi förstår oss själva och i interaktionen med andra så måste vi göra klart för den andra vem vi är eller vem vi vill framställa oss för att vara. Det är skillnad i hur informanterna presenterar sin verklighet och vad som döljer sig bakom scenen.

3.1 Kultur

Ordet *kultur* härstammar från latinets *cultura* som betyder odling och var ursprungligen associerat med åkerbruk, innan det börjades associeras med den mänskliga processen. Ordet kan i sin tur härledas till verbet *cólere* som har diverse betydelser som ”odla”, ”kultivering” samt ”att leva i” (Illman & Nynäs 2005: 21; Stier 2004: 21).

Går det att definiera kultur? En av de mer kända definitionerna av kultur är ursprunget ur den holländske socialpsykologen Geert Hofsteds (1984) bok om kulturella konsekvenser i arbetsrelaterade värderingar bland olika länder. Han argumenterar att vi människor programmeras mentalt i tidigt stadiet för att sedan vidareutvecklas av sociala intuitioner i våra samhällen:

... Culture as ‘the collective programming of the mind which distinguishes the members of one human group from another’... Culture, in this sense, includes systems of values; and values are among the building blocks of culture. (Hofstede 1984: 21)

Den amerikanska antropologen Geertz (1993) som i sitt arbete är högst influerad av Max Weber, argumenterar att kultur inte är en universell lag, utan ett sätt att framkalla ett sätt att förstå:

[Man] is an animal suspended in webs of significances he himself has spun, I take culture to be those webs, and the analysis of it to be therefore not an experimental science in search of law but an interpretative one in search of meaning (Geertz 1993: 5).

Den här studien kommer dock inte att låsa begreppet till endast en definition. Cohen (1991) framhåller betydelsen att inte låsa begreppet, då det enligt honom endast gör mer skada än nytta (Cohen 1991: 8). Hall (1976) uttrycker sig liknande och beskriver svårigheten med att förstå kultur, då språket som används för att överföra är en produkt och utveckling av sig själv:

The paradox of culture is that language, the system most frequently used to describe culture, is by nature poorly adapted to this difficult task. It is... too much a product of its own evolution. (Hall 1976: 57)

Det finns en tendens att se kulturer som organiska och slutna helheter som avgörs *a priori* beroende på var man är född. Med andra ord, kulturer existerar i ett vakuum. Illman (2004) framställer hur denna syn av kulturer kan liknas vid öar som huserar människor. Problemet är bara att denna teori gör att en människa inte kan bo på flera öar samtidigt, man måste välja. Hur man väljer avgörs indirekt av sociala, biologiska eller delandet av gemensamma normer och värderingar (Dahlen 1997: 23; Illman 2004: 43). I denna studie avser jag att inte se kulturer som slutna helheter *per se*, istället ägnar studien till att understryka att kulturer är mänskligt pådrivna och i ständig rörelse som förändras kontinuerligt i vårt alltmer globala samhälle (Fredriksson & Wahlström 1997: 87; Illman 2004: 43). Det understryks i analysen att informanterna är beroende av sin miljö samt hur de själva positionerar sig (Mahadevan 2015: 240).

Kultur kan i sin helhet ses som ett verktyg som ger gemene man en möjlighet att förstå andra medmänniskor och en förståelse till att begripa hans agerande i kontexten. Detta möjliggörs genom normer och värderingar som skapas och upprätthålls av andra individer inom samma gruppering. Samtidigt är kulturen inget absolut, det ger endast individen eller gruppen möjligheten att förstå och tolka, för ingenting betyder detsamma för mig, som det gör för dig (Barth 1994: 355; Gudykunst & Kim 2003: 17).

Sammanfattningsvis avser inte studien att ge något slutgiltigt svar om vad kultur är. Istället lyfts informanternas egna bruk av begreppet kultur fram och hur kultur framhävs i deras

beskrivningar och upplevelser som svenska statstjänstemän i möten med, enligt deras egna definitioner, individer med en annan kulturell bakgrund än dem själva.

3.1.1 Interkulturell kommunikation

Begreppet *interkulturell* definieras av nationalencyklopedin: “Interkulturell (av *inter-* och *kultur*) och avser processer där människor med olika språk och kulturer kommunicerar och interagerar med varandra.” (Nationalencyklopedin 2017). *Inter* i interkulturalitet, avser en interaktionsprocess emellan två personer, grupper, organisationer eller stater där de olika parterna härstammar från olika kulturella bakgrunder (Ibid; Von Brömssen 2003: 10).

År 1999 undertecknade Sveriges dåvarande skolminister Ingegerd Wärnersson, Svenska Uneskorådets skriftserie (1999) om ‘Den internationella grunden för interkulturell undervisning’ där hon hyser hopp om att underlaget skall ligga till grund att stärka ”inlevelse(n) vilket är en första förutsättning för att skapa tolerans och för att kunna bemöta främlingsfientliga eller rasistiska yttringar.” (Uneskorådet 1999: 4) Inlevelsen är ett grund *criteria* för att uppväcka möjligheten för enskilda individer att sätta sig in i andra medmänniskors kulturer och världsbilder, som utmynnar i att det blir möjligt för oss förstå vad för möjligheter och konsekvenser ens enskilda agerande kan åstadkomma.

Hur människor och aktörer bemöter varandra är mer viktigt än någonsin då det indirekt avgör hur det globala samarbetet skall fortskrida och frodas. Om vi skall ha ett fortsatt gynnsamt samarbete är det centralt att ha förståelse och kunskap för att kunna motverka kulturella-, politiska-, och sociala-missförstånd mellan individer och andra aktörer med olika kulturella bakgrunder. För vi kan inte utesluta kultur och kulturella skiljaktigheter emellan olika individer i vår globala interaktion (Hofstede et al, 2010: 11).

För att avvärja missförstånd avser interkulturell till att säkerhetsställa att mottagaren verkligen förstår meningen med meddelandet. Men går det att säkerhetsställa konsensus om innebörden av meningen med, om individen saknar kunskap om avsändarens världsbild? Att uppnå total förståelse mellan två personer är omöjligt, ingen individ är den andra lik. Szalay (1981) argumenterar att:

The idea itself does not really travel, only the code; the words, the patterns of sound or print. The meaning that a person attaches to the words received will come from his own mind. His interpretation is determined by his own frame of reference, his ideas, interests, past experiences, etc.- just as much as the meaning of the original message is fundamentally determined by the sender’s mind, his frame of reference. (Szalay 1981: 135)

För att succesivt avkoda meddelandet krävs det att mottagaren och avsändaren skapar en avkodningsprocess som möjliggör för mottagaren att interpretera meningen med meddelandet. Avkodningsprocessen är beroende på hur mycket erfarenhet de delar, eller om de innehar ett någorlunda liksidigt ramverk (Cohen 1991: 21; Szalay 1981: 136). Skulle missförstånd uppstå, så är det bara ett bevis på att kommunikation emellan individer och aktörer varken är mekanisk eller kollektiv. Ord och meningar varierar och influeras till stor del av subjektiva värderingar som varierar bland individer, samhällen och kulturer (Gudykunst & Kim 2003: 24; Szalay 1981: 136). Allt detta är aspekter som vi tar med oss in i mötet och processen med en person som inte kommer ifrån samma bakgrund som en själv.

3.1.2 "Begrepp kan inte mötas, det kan bara människor göra" – Kulturella möten mellan individer

Den här studien kommer inte att använda sig av begrepp som kulturmöten, eller för den delen kulturkrock. Det är nämligen inte kulturer som möts eller kolliderar, det är människor som har olika kulturella erfarenheter och preferenser som möts och integrerar och ibland uppstår missförstånd och tolkningssvårigheter.

Det bör poängteras att studien har som utgångspunkt att utgå från individernas egen tolkning och tillhörighet, att dessa människor alltid ses som kontextuella. Kontexten avgör vem vi är, i vårt fall handlar det om svenska statstjänstemän som arbetar för Migrationsverket, utanför myndigheten i rollen som privatpersoner kan det handla om något helt annat för dem. Hur dessa individer inbegriper förståelsen av andra är *per se* beroende på miljö och situation. Hen ses som unik i sitt slag men samtidigt situerad i det anseendet att hens identitet inte skapas ur tomma intet. Identiteten är formad av sociala- och kulturella normer och värderingar som hen agerar inuti (Illman 2004: 53-55; Illman & Nynäs 2005: 46). Summa summarum; studien avser inte att definiera möten mellan kulturer som gränsöverskridande som definierats utifrån, utan istället utifrån informanternas livsvärld:

... utan möten med sådana människor som vi tolkar och betraktar som olika oss själva: möten som överskrider de gränser för likhet och olikhet, främlingskap och gemenskap som vi själva skapat i våra liv (Illman & Nynäs 2005: 51).

3.2 Socialkonstruktivism

Berger & Luckmann (1979) utgår i *Kunskaps sociologi – Hur individen uppfattar och formar sin sociala verklighet* att all kunskap som klassas som kunskap i ett enskilt samhälle är en

produkt formad av mänsklig aktivitet och interaktion. Individerna och samhället integreras i ett samspel i den sociala världen, som sedan utgör den objektiva verkligheten där människan är en social produkt av interaktionen (Berger & Luckmann 1979: 77, Wenneberg 2001: 10).

Precis som det är möjligt för människan att utvecklas som människa i isolering är det omöjligt för att människan i isolering att producera på djurens nivå (som människan givetvis delar med andra djur). Så snart man observerar fenomen som är specifikt mänskliga, kommer man in på det sociala området. Människans specifika mänsklighet och hennes socialitet är oupplösligt sammanflätade. *Homo sapiens* är alltid *homo socius*. (Berger & Luckmann 1979: 67. Kursiva i original)

Vad är då kunskap? Finns det en universell kunskap och hur kommer den till? Detta är frågor som Berger & Luckmann ställer sig. I deras arbete med kunskaps sociologi måste de fråga sig; är min kunskap om verkligheten samma som individen jag står framför. Om inte, hur kommer det sig att min kunskap om verkligheten är annorlunda än den andres kunskap om verkligheten. Kunskaps sociologin måste utöver ifrågasättandet av kunskapen även planlägga processen hur kunskapen blir till i våra samhällen och rättfärdigas (Berger & Luckmann 1979: 12).

Vid interkulturella förhandlingar kan man argumentera för att processen är en pågående konstruktion av mina informanternas sociala verkligheter, deras aktuella livsvärldar. I konstruktionen av våra livsvärldar pågår en form av typifierings-scheman, hävdar Berger & Luckmann, där vår interaktion med den andre avgörs indirekt av hur vi typifierar hen genom att placera hen i förutbestämda fack där vi tror sig veta hur vi skall integrera oss för att möta och förstå den andre (Berger & Luckmann 1979: 43).

Den här studien avser att applicera socialkonstruktivism för att möjliggöra borttagandet av det statiska begreppet *nationalkultur* som ofta förknippas med rasism och etnocentrism, även kallat kulturchauvinism, som är en typ av typifierings-schema. Genom att applicera socialkonstruktivismen kan vi istället fokusera på en annalkande *nationell identitet*, en identitet som genom interaktion med andra individer frambringar en utformande identitet som kan göra sig synlig bland mina informanter. Utöver detta går det att särskilja tre aspekter: *Externalisering*; verkligheten är vad den är och den går inte att önska sig bort ifrån. *Objektivering*; man tar till sig att verkligheten är vad den är och slutligen *internalisering*; när processen blir vad du är genom socialisering (Ibid: 77). Uteslutandet av ett av dessa moment anser Berger & Luckmann skulle framkalla en förvrängning av den sociala världen och understryker att människan är en social produkt. En annan intressant aspekt är hur Hutchinsons (2010) *lilla* ändring, genom att ta bort 'samhället' och istället lägga till kultur, påvisar omfattningen av vår socialt konstruerade verklighet i interaktion med varandra:

Samhället är en mänsklig produkt. Samhället är en objektiv verklighet. Människan är en social produkt. (Berger & Luckmann 1979: 78)

Kultur är en mänsklig produkt. *Kultur* är en objektiv verklighet. Människan är en *kulturell* produkt. (Hutchison 2010: 266).

Dessa perspektiv kan möjliggöra förståelsen av den sociala verklighet som vi tar för givet genom att analysera hur den anammats, bibehålls och legitimeras bland mina informanter och vid myndigheten i sig. För dessa sociala organisationer kan aldrig förstås helt objektiv. Genom att applicera Berger & Luckmanns och deras perspektiv, kan vi möjliggöra att analysen tar sig an både det objektiva och det subjektiva i informantens socialt konstruerade världsbild. Detta möjliggör att vi i analysen kan fokusera på hur sociala fakta kommer till och hur de verkar i sociala konstruktioner som är skapade av oss själva, exempelvis en nation eller tillhörighet till en viss form av kultur (Wenneberg 2001: 175-176).

3.3 Goffmans Teori om Jaget och Maskerna – Vardagslivets Dramatik

I Goffmans *Jaget och Maskerna* (1959) beskriver han hur vi människor i vårt dagliga liv spelar en roll som dramatiseras för allmän beskådan och utvärdering. Han utgår från sin fältstudie från Shetlandsöarna, där han studerade torparsamhällen och deras direkta interaktion med varandra och utomstående (Goffman 1959: 23). Goffman framhäver att de studerade människorna i sin kommunikationsprocess eftersträvar att framställa sig i bästa möjliga dager för att möjliggöra ett utgångsläge med bättre fördelar, där maktspelet gentemot varandra och andra, utgör en vital roll i vardagslivets dramatik. För att möjliggöra framträdandet spelar *fasaden*, både inramningen och den personliga fasaden, en vital roll i försöket av att kontrollera och styra den andres intryck av en själv (Ibid: 30). Här spelar miljön och val av kläder en viktig roll i framträdandet, tillsammans med individens manér. Individens manér bedöms nämligen utifrån den andres förväntade överensstämmelse av framträdandet. Det här synliggörs i scenarion där man genom klädsel önskar särskilja mellan serverande och gäst, genom att till exempel fastställa en klädkod som *kavaj* för att synliggöra skillnaden mellan serveringspersonal, som bär vit skjorta, och gäster som bär kavaj. Ett tydligt exempel är hur det i amerikanska filmer när en manlig gäst skall beträda en restaurang eller den privata country-klubben men nekas inträde då individen inte möter klädkoden och tas för en man med låg status, konfrontation uppstår (Ibid: 31). Målet med detta är att sända ut rätt signaler till omgivningen om sin egen roll och det man representerar.

Det man representerar kan göras individuellt eller i *teammaskopi* tillsammans med andra individer. Enligt Goffman är det en gruppprocess där individer intar förutbestämda roller i en sammansvetsad grupp för att presentera och skydda deras framträdande inför utomstående. Individerna kan använda sig av ett särskilt framtagit kod-språk, tonfall och andra varningsklockor för att signalera främmande individers möjliga närvaro eller om hen befinner sig på minerad mark i samtal:

... Om en tjänsteman som deltar i departementsberedningen märker att hans minister intar en ståndpunkt som han anser vara felaktig säger han inte det rent ut. Han kommer antingen att skriva ner sina synpunkter på en lapp som han ger ministern eller också kommer han på ett finkänsligt sätt att lägga fram något påpekande eller förslag som modifierar ministerns uppfattning en smula. En erfaren minister uppfattar genast stoppsignalen och retirerar på ett smidigt sätt... (Goffman 1959: 160-61)

I ett analytiskt sammanhang hävdar Goffman att den här dramaturgiska metoden är applicerbar till de tekniska, politiska, strukturella, och kulturella aspekterna i ett jämförelsesyfte. Goffman understryker att alla fakta som är applicerbara till en inrättning kan appliceras på alla fyra aspekter men att de individuellt prioriterar och rangordnar dessa fakta utifrån sina egna kriterier (Ibid: 208).

Att kombinera Berger & Luckmanns och Goffmans teorier kändes högst relevant då socialkonstruktivismen möjliggör för studien att analysera informanternas socialt konstruerade verkligheter. Samtidigt som det blir möjligt att undersöka hur den är socialt förankrad i informanternas världsbild och hur den asymmetriska kommunikationen emellan kan appliceras för studerandet av dessa sociala organisationer i sig. Studien ägnar merparten till att studera hur de svenska tjänstemännen särskiljer mellan svenskhet och den andre, främlingen, i sina erfarenheter och beskrivningar av svenskhet och den andre. Socialkonstruktivism möjliggör att vi kan härleda diskussionen bort från att låsa kultur i något allmängiltigt och istället utgå ifrån informanternas livsvärld. Där kultur inte ses som en sluten organism utan i ständig förändring och rörelse där informanterna är aktiva agenter som formar och formas i den.

4 Metod – Den kvalitativa intervjun

Valet av ämne och teori har lett mig till att jag kommer tillämpa *den kvalitativa intervjun*, där samtalet mellan forskaren och informanten kommer ligga till grund för det empiriska materialet. Materialet kommer sedan genomgå en deskriptiv analys där jag ägnar mig åt att undersöka och analysera informantens utsagor och skildringar.

Till min hjälp kommer jag att utgå från Kvale & Brinkmanns (2014) *den kvalitativa forskningsintervjun* med ett fenomenologiskt förhållningssätt. Jag argumenterar att den kvalitativa intervjun i kombination med mitt teoretiska ramverk, gör det möjligt för den här studien att söka förståelse i de teman som mina informanter beskriver sin livsvärld utifrån.

Kapitlet är utformat således att en presentation av hur tillgången till fältet och valet av informanterna rättfärdigas. Efteråt följer en analys av intervjuerna, som fokuserar på hur analysprocessen har tillämpats i studien och vad för hinder som har uppkommit sedan starten av denna studie. Detta utmynnar i en diskussion i etiska förpliktelser som kan uppkomma gentemot informanterna och studien i sin helhet. Kapitlet avslutas med en sektion om avgränsningar och min egen positionering som kan uppstå på grund av val av metod under studien.

4.1 Tillgång till fältet och informanterna

Det skall påpekas att arbetet med den här studien påbörjades i september 2016 när jag var praktikant vid ESU, Migrationsverket. Under den här perioden lärde jag personligen att känna en del av de intervjuade och en del av dem uttryckte sin välvilja att ställa upp när jag avfattade mitt examensarbete, på ett eller annat sätt om möjligt. Detta möjliggjorde att jag fick tillgång till nyckelpersoner inom myndigheten som vidarebefordrade mig till potentiella informanter som passade in på mina kriterier. Utöver detta har jag själv kontaktat potentiella informanter direkt via mejl som jag redan på förhand vet är högst involverade i arbetet med återvändandeprocessen.

Konversationerna, email samt telefonsamtal, startade alltid med att jag presenterade mig själv och frågade huruvida de kommer ihåg mig. När jag väl hade presenterat själva syftet med studien, ställde jag frågan huruvida de ställde sig positiva till att delta. Efter gemensamt samråd bestämdes ett datum och klockslag för intervju. Värt att notera, var att merparten av informanterna antydde att de hade ett annat möte direkt efteråt eller liknande. Jag tolkade detta som en markering i ett försök att hålla intervjuerna under utsatt tid samt, kanske, att

intervjuerna skulle påverka deras arbetsdag alltför mycket då intervjuerna genomfördes under betald arbetstid.

4.1.1 Informanterna

Valet av intervjupersoner har skett genom att jag har lokaliserat några huvudpersoner och sedan bitt några av dem att rekommendera individer som de själva tror skulle kunna bidra till studien, s.k. snöbollsprincip. Till några av informanterna har jag en personlig relation till men detta är inget som jag ser som ett problem, istället ser jag det som en dörröppnare och förtroendeingivande för mina informanter att ytterligare fördjupa sina reflektioner och tankar. Mina kriterier för val av intervjupersoner var:

- Svenska statstjänstemän, det vill säga att de arbetar för den svenska staten och representerar Migrationsverket och Sverige.
- Att deras arbete inkluderar interkulturella förhandlingar på ett eller annat sätt.
- Att deras arbete kan kopplas till *återvändandeprocessen* på ett eller annat sätt. Det vill säga, Sveriges arbete med återvändande av individer som skall återvända till sina ursprungsländer.

Valet av att inkludera återvändandeprocessen som ett av kriterierna motiverades av att förhoppningsvis kunna sammanbringa en någorlunda homogen grupp av respondenter som delade liknande erfarenheter och beskrivningar av interkulturella möten. Samtidigt som de arbetar med ett av Sveriges just nu mest aktuella samhällsproblem. Skälet för detta är ett försök att minska det totala spannet och möjliggöra koncentrationen av samlade erfarenheter. För mer info, se 8.1 i appendix.

4.2 Intervjuerna

Då studien eftersträvar att undersöka informanternas egen livsvärld och deras upplevelser av dessa sociala fenomen har de kvalitativa intervjuerna legat till grund för all empiri som denna studie grundar sig på. Värt att notera är att jag inte är intresserad av om det de återger är sant eller falskt i absolut bemärkelse, deras utsagor är ett redskap för att möjliggöra en förståelse av hur de själva tolkar, upplever och förkroppsligar sig själva i det som de själva introducerar till mig (Wenneberg 2001: 20). Exempelvis kan detta yttra sig i fördomar och förvriddningar av den andres kultur som kan ha påverkat deras utsago under våra samtal. För att motverka dessa hinder får man ta detta i beaktning när man tolkar materialet. Detta är ett återkommande fenomen inom kvalitativ metod och i valet av personliga intervjuer, att vi exponeras till att

materialet kan vara fragmentariskt och partiskt. Det är i många avseenden en del av processen men bör samtidigt noteras. För mer information om avgränsningar och restriktioner av val av metod, se avsnittet *positionering och avgränsningar*.

Totalt har sju intervjuer genomförts, studien avsåg att genomföra totalt 8 intervjuer. Det fanns en åttonde intervju inbokad men efter flera ombokningar med individen beslöt sig individen i slutändan att inte ställa upp. Det kan vara frustrerande att inte lyckas med att uppnå sin kvot, men samtidigt skall det poängteras att det inte finns allt för många individer som passar mina *criteria*. I min situation har detta även varit en tids-, samt en kostnads-fråga, då jag inte har haft tid att hitta en ny potentiell informant.

Två av intervjuerna har genomförts på plats vid Migrationsverkets huvudkontor i Norrköping och i Stockholm. Två stycken till skulle genomföras i Sverige men personerna var tvungna att återvända till sina stationeringsorter utanför Sverige. Detta löstes genom att vi tog intervjuerna över FaceTime och totalt genomfördes fem stycken över FaceTime. Det skall understrykas att Utrikesdepartementet är ansvariga för alla utlandsstationerade ifrån Migrationsverket men att det är Migrationsverket som är uppdragsgivare och bekostar deras egna utsända. Detta har gjort det möjligt för mig att intervjua utsända statstjänstemän på ett smidigt och effektivt sätt, som inte annars skulle kunna vara tillgängliga för studien, detta gäller även för andra informanter lokaliserade i Sverige där avståndet har varit för långt och det har uppstått en kostnadsfråga.

Under intervjuerna över FaceTime är det möjligt att jag inte har uppfattat kroppsspråk eller att jag har missat vissa eventuella förändringar i tonläge (Opdenakker 2006: 4-5). Detta är en av nackdelarna men samtidigt är detta en kostnadsfråga där det inte skulle vara möjligt att besöka varje enskild informant på sin stationerade ort. Information som inte skulle vara tillgängligt blir med andra ord tillgängligt men detta är noterat och jag kommer ta detta i beaktning under analysen (Ibid).

Intervjuerna har tagit ungefär 60 minuter vardera och intervjuerna har blivit inspelade efter samtycke från informanterna med löfte om att efter avslutad transkribering och analys skall inspelningen förstöras. Att boka en intervju har i många fall varit tidskrävande då Migrationsverkets anställda idag är en väldigt ansträngd och pressad yrkesgrupp år 2017. De flesta har velat på förhand veta exakt hur lång tid intervjun kommer att ta, för att sedan kunna bege sig till nästa möte i tid. Flertalet av mötena har fått ändra sin utsatta tid och jag fick flertalet gånger anpassa mig till respondenternas snäva, och ibland smått strama tidsscheman. Hur som helst har tiden inte varit ett problem utan respondenterna har lyckats besvara alla mina frågor och vi har ibland haft en avslutande reflekterande diskussion där ordet har varit

fritt och respondenten har fått vädra sina tankar. Samtalsklimatet har varit behagligt, trivsamt och högt i tak. Detta efter att jag har säkerställt att jag skall göra allt i min makt för att säkerhetsställa informanternas anonymitet och att inget skall kunna kopplas tillbaka till enskild individ (Vetenskapsrådet 2017: 12). Under intervjuerna har jag inte känt att informanterna har hållit tillbaka på någon information, utan istället har jag känt att de har velat dela med sig och jag har inte haft någon respondent som inte har velat svara på frågorna eller ifrågasatt användningen av själva syftet med studien. En av anledningarna till att det flöt på är att jag tror att jag gjorde ett gott intryck som praktikant på Migrationsverket samt att en av mina före detta enhetschefer har gått i god för mig och min studie.

Intervjuerna utgick ifrån en halvstrukturerad intervjuguide där guiden kan beskrivas som ett vanligt samtal som innehar ett syfte, ordet är inte fritt men inte heller en enkätundersökning, den är halvstrukturerad (Kvale 2014: 45). I appendix 8.2 i denna studie finns intervjuguiden bifogad.<1 Under intervjun intog jag rollen som en aktiv intervjuare och ställde följd- samt uppföljningsfrågor om nödvändigt. Eller om jag ansåg att det kunde finnas mer att utvinna i det specifika ämnet (Holstein 1995: 52; Kvale 2014: 180). Exempelvis när jag bad en informant att beskriva sin roll i den större kontexten, kunde jag ställa uppföljningsfrågor där informanten fick svara mer djupgående om ett specifikt uppkommet fenomen. Att utgå utifrån en aktiv roll som intervjuare gjorde att intervjun flöt på och att det skapades möjligheter för både mig och informanten att ta intervjun vidare. På det sättet möjliggjordes för informanten att indirekt fördjupa sina beskrivningar och erfarenheter ytterligare (Holstein 1995: 38-40). Ett annat exempel var när en kvinnlig informant uppgav att hon hade med sig en slöja till den Iranska ambassaden i Stockholm, där efterföljande följdfrågor om slöjan och hennes syn på den framhölls ur ett personligt-, samt ett statstjänstemanna-perspektiv. Det producerade mer relevant data, speciellt mer specificerad data, som möjliggjorde att utvinna mer generella mönster i analysen.

Det kan diskuteras huruvida min egen roll i denna studie främjar eller förvärrar analysen, med tanke på att jag redan på förhand är insatt i verksamheten och innehar en personlig relation till flera av informanterna. Detta är dock inget som har påverkat själva studien och dess analys vill jag understryka. Under själva intervjuerna har jag tagit en väldigt passiv roll och bett informanterna att själva förtydliga och förklara deras egen roll till myndighetens roll. En del har yttrat sig och undrat huruvida de behöver förklara just det här fenomenet, då har jag bara nickat och bett dem förtydliga 'då jag inte är helt hundra på just det där'. Detta för att undvika feltolkning, det är deras egen utsago som jag skall tolka, inte min egen. Med detta

stycke vill jag poängtera att jag är medveten om min egen positionering gentemot dem, samt att jag eftersträvar att det inte skall påverka analysen på något sätt.

4.3 Deskriptiv Analys

Efter intervjuerna har jag transkriberat samtalen som fanns inspelade, processen framkallade över 80 sidor text där informanterna redogjorde sina livsvärldar. Den här studien ägnar sig åt att låta det empiriska tala och låta tematiseringarna uppstå allt eftersom analysen fortskrider. Efter att ha läst igenom allt material ett flertal gånger och lyssnat igenom de bandade intervjuerna lika många gånger kunde jag urskilja genomgående teman; *den andre*, *interkulturalitet*, *svenskhet* och *roll*. Inom dessa teman, som hade färgkodats, placerades sedan de mer koncisa formuleringarna av intresse. Efteråt initierade jag en kategoriseringsprocess där jag med hjälp av meningskoncentrering omvandlade meningarna av intresse till mer kortfattande formuleringar. Dessa koncisa formuleringar placerades in i mer övergripande teman som skapade ett fokus-moln i det empiriska materialet i avseende till studiens syfte (Kvale 2014: 245-47; Saldaña 2009: 158).

Efter meningskoncentreringen har jag även tillämpat en deskriptiv analys då jag under intervjuerna har bett informanterna att, så utförligt som möjligt, redogöra sina erfarenheter i hur de agerade, tänkte och kände (Kvale 2014: 47). Här har sedan svaren kontrollerats för att se om de återkommer i något annan del av intervjun eller om det fanns liknande svar. De liknande svaren grupperades tillsammans och presenteras i analysdelen efter att syftet och temat har justerats (Saldaña 2009: 158). Till min hjälp för tolka och förstå det insamlade materialet har jag använt mig utav det teoretiska ramverk som återfinns tidigare i studien. Enligt Sohl (2014) går det att argumentera att man rör sig mellan empirin och teorin, där empirin influerar teorin och teorin influerar empirin. Det blir ett moment 22 där det teoretiska ramverket möjliggör för mig att förstå och tolka det empiriska materialet samtidigt som det insamlade materialet kan visa sig sakna grund eller brister i det medhavda teoretiska ramverket (Sohl 2014: 70).

För att upprätthålla en hög trovärdighet används citat i analysens utformning för att bekräfta informanternas livsvärld (Kvale 2014: 46). För att undvika att intervjustudien blir för tröttsam för att läsa, har jag begränsat mängden citat och istället fokuserat på att presentera djupa reflektioner och analyser där fragment av ursprungscitaten utgör grunden och kärnan för informanterna och deras världsbild. Det är min intention att motverka att bli allt för *native*,

istället ägnar jag mig till att vara kritisk men samtidigt distanserad (Smart 2009: 299). Detta för att jag vill ge informanterna en egen röst. Emellertid är jag medveten om att jag möjligtvis skapar utrymme för egna subjektiva tolkningar för er läsare (Ibid). Därav kommer jag att under flera sektioner introducera subjektiva tolkningar, som står för mig, som kopplar samman informanternas utsagor om sig själva i förhållande till mitt teoretiska ramverk. Mitt mål är att presentera en gedigen och konsekvensfri analys för mina informanter i deras arbete, i en fråga som berör hela Sverige och Europa år 2017.

4.4   Forskningsetik – den etiska dimensionen av studien

Den här studien kan bidra till att analysera hur statstjänstemän i sitt arbete porträtterar och upplever de andra och sig själva i kontrast gentemot dem. Vinsten av studien skulle kunna vara att presentera en förståelse för hur mina informanter presenterar sin livsvärld och gör bruk av dessa sociala fenomen. En av riskerna av den här studien är att det kan uppstå skiljaktigheter där jag som forskare presenterar tolkningar om mina informanter som kanske lyder att de typifierar i ett negativt perspektiv. Med andra ord, där typifieringarna kan kategoriseras som exotifierade eller rasistiska i sin utformning. Medan detta inte alls är något som mina informanter vill ge sken av. Därav omfattas studien av svenska Vetenskapsrådets (2017) forskningsetiska principer i humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning. Vid första kontakt med informanterna informerade jag i övergripande ordalag syftet med studien och hur deras deltagande skulle förbli anonymt och hur all information skulle kodifieras till oigenkännlighet. Vid intervjun, när informanterna väl hade godkänt att delta, informerade jag ytterligare om studien, deras roll och rådande villkor för studien. Alla informanter har blivit informerade om att det är frivilligt att delta samt att de kan avbryta intervjun och upphäva sin medverkan när som under intervjun. All information som har inhämtats från intervjuerna har hanteras på ett sådant sätt att utomstående inte kan ta del av eller identifiera informanterna. Alla informanter har mottagit varsitt pseudo som endast jag, forskaren, kan identifiera. Information som är för specifik, eller avslöjar geografiska platser, som kan kopplas tillbaka till enskilda individer, har gjorts oidentifierbar i kodningsprocessen. Den inhämtade informationen kommer inte att användas eller utlånas till andra aktörer efter informerat samtycke från informanterna (Kvale 2014: 323).

Det skall även poängteras att det är jag som i form av forskare som talar för mina informanters vägnar och att det är jag som skall möjliggöra bästa möjliga analys av det

insamlade materialet. Därav är det av stor vikt att jag låter min analys tala för mig, istället för att låta läsaren göra en egen konstruktion av en analys som jag inte står för (Bourdieu et al, 1999: 623). Genom att följa dessa principer åtyder jag Vetenskapsrådets principer om samhällsvetenskaplig forskning om informationskravet, samtyckeskravet, konfidentialitetskravet och nyttjandekravet (Vetenskapsrådet 2017).

Utöver det ovannämnda fann alla informanter det intressant att delta i studien, speciellt med tanke på att ämnet berör deras vardag något som, i många fall, de inte ens hade noterat fram tills det att jag introducerade ämnet. Det kommer att bli en utmaning att vidmakthålla en hög konfidentiell standard gentemot informanterna, dels för att en viss del av materialet är högst kontextberoende men samtidigt då integriteten hos dem är av yttersta vikt, speciellt med tanke på deras positionering och i många fall deras höga status i många avseenden. Därför kommer studien att utelämna information som inte är nödvändig eller för detaljrik, allt för att förhindra att något kan kopplas till enskild individ eller till en viss kontext som kan röja informantens identitet. Det är min intention att den presenterade texten, fastän restriktioner, kommer förbli överensstämmande med deras originella uttalande och att det bidrar till att öka den totala förståelsen i deras interkulturella arbete i Sverige och utanför Sveriges gränser med andra människor av icke-etnisk svensk bakgrund, utan konsekvenser för mina informanter (Kvale 2014: 325).

4.5 Positionering och Avgränsningar – Reliabilitet och Validitet

Min intention har sedan starten av min studie varit att presentera en studie av högsta tillförlighet. Det är min tro att det insamlade materialet och resultatet skulle kunna fungera att reproduceras i en annan kontext av andra forskare. Jag kan möjligen inneha en mer personlig relation till informanterna som kan ha framkallat en högre nivå av tillit, men detta är inget som jag tror skulle skada en framtida reproducerande studie. Jag anser att min studie kan utvisa vissa indikationer och ge viss förhandsinformation, men att det inte är någon totalt förklarande studie (Cohen 1991: 15; Illman 2004: 61). Detta beror på att människan till sin natur är okontrollerbar, vi är alla individer som känner, tänker och agerar olika beroende på kontext. Vi är aktiva agenter och måste förstås i representation av våra erfarenheter av verkligheten. Analysen avser att kritiskt förstå det mänskliga livet genom att applicera mitt perspektiv på de sociala fenomen som informanter skildrar. I processen av denna analys har jag initierat ett flertal kontrollpunkter för att skapa validitet samt att motverka jäv eller

snedvridna felaktigheter som kan uppstå i tolkningen av tolkningen (Illman 2004: 61; Kvale 2014: 295-298).

Det går inte att säkerhetsställa hur väl man förstår en människa utifrån en metod eller teknik. Istället vill jag understryka att det som är relevant kunskap om en människa inte är detsamma som relevant kunskap för hur ett maskineri fungerar. Vad vi kan göra är att möjliggöra är att skapa en studie som försöker att presentera i vilken kontext min studies resultat är giltiga, samt att proceduren som utmynnade i resultatet, kan reproduceras i stora drag i andra liknande sammanhang.

5 Analys

I sektionen nedan kommer studien att presentera analysen där vi kontinuerligt kommer att besvara frågeställningarna. Dessa kommer att differentieras och sedan fördelas ned i mindre tematiseringar som kommer beröra ämnen som har framkommit under min analys av det empiriska materialet. Analysen kommer att fortskrida med att jag jämför de olika frågeställningarna utifrån en svensk tjänstemans perspektiv och den andres perspektiv. Studien kommer även att presentera en kort sammanställning om informanternas bidrag till återvändandeprocessen och deras arbete för att rättfärdiga myndighetens *status quo*.

Det första iakttagelsen som uppkommer i materialet är reflexiviteten och anpassningsbarheten hos de svenska statstjänstemännen och kvinnorna. Analysen kartlägger tjänstemännens anpassningsbarhet och deras individuella, samt kollektiva arbete, i att frambringa förståelse och respekt i mötet med sina motpartners av icke-etnisk svensk bakgrund både i Sverige och utanför Sveriges gränser.

5.1 Svenskhet

För att kunna tyda den andre är det centralt att vi presenterar hur informanterna beskriver sig själva, sin socialt konstruerade svenskhet gentemot den andre. Ett genomgående mönster i det insamlade materialet är nämligen hur informanterna refererar till sig själva, sitt handlande och den andre. I processen av att definiera den andre, går det att argumentera att man definierar sig själv, genom att utgå ifrån något annat utanför sig själv (Schutz 2002: 219).

Informanten förhåller sig till omvärlden och den andres förväntande uppfattning av en själv, men vad är den andres egentliga förväntningar av informanterna? Vad är typiskt svenskt? Studien har intervjuat sju stycken statstjänstemän av olika rang, alla utom en är född i Sverige, men alla är svenska medborgare. Att vara svensk medborgare är ett krav för att jobba på Migrationsverket. Fem av de intervjuade är kvinnor och två är män. Kvinnor utgör totalt 64 procent av Migrationsverkets totalt anställda (Migrationsverket 2017).

I studien återberättas flertalet scenarion som möjliggör för oss att analysera informanternas värderingar och förhållningssätt som de applicerar till sin verklighet. En av informanterna är högst kritisk till svenskens förhållningssätt när man väl kommer till förhandlingsbordet med den andre. Hen understryker att hen måste anstränga sig för att inte vara för svensk eller för rak i sitt förhandlande gentemot den andre och skildrar hur viktiga de mjuka delarna av samtalet är. En annan beskriver hur hen finner det "läskigt" när en sökande antydde att denne

endast litade på hen i egen person men inte organisation som hen representerade. Andra betonar vikten av att investera tid och respekt i enskilda individer istället för organisationerna som den andre representerar. Detta är något som många uppgiver skiljer sig åt, om de jämför med Sverige och vad som är kutym. I Sverige är organisationen, istället för individen i sig, det vitala. I direkt relation till detta pratar informanterna ihärdigt om den andres besatthet av titlar och hierarki. Även motviljan till att framställa sig i positiv dager gentemot den andre och till sina egna kollegor kan urskiljas, något som även är synligt i Larssons avhandling och hennes skildringar av svenskhet (Larsson 2010). Ett exempel från min tid som praktikant på Migrationsverket då jag fann ett visitkort från en tidigare anställd. Hen hade lagt till attributet 'senior' innan sin fastställda yrkestitel, vilket inte var förankrat bland kollegorna. Visitkortet skapade en del uppståndelse och vissa skrattade högt åt hens lömskhet. Det framkom senare att en av cheferna hade accepterat medarbetarens önskan om att lägga till senior, då det enligt hen skulle höja hens trovärdighet och möjliggöra ett bättre utgångsläge i förhandlingar och möten med den andre.

Ett annat tema som är visibelt igenom merparten av intervjuerna är den genomgående höga nivån av anpassningsbarhet. De talar öppet om vikten av förståelse och respekt för andra kulturer och deras seder, men det talas sällan om hur den andre behöver anpassa sig gentemot informanterna. I stora drag kan man säga att den andre har kultur, medan informanterna inte har det.

5.2 Den Reflexiva Statstjänstemannen

För att skapa en större förståelse kring tjänstemännens reflexivitet och anpassningsbarhet anser jag att det är centralt att presentera informantens beskrivningar och erfarenheter av möten med den andre. För ingens upplevelse eller beskrivning av den andre är densamma, istället är det uppenbara hur dessa individer anpassar sig och är reflexiva gentemot den andres omvärld.

Alla intervjuer började med att jag bad informanten att beskriva sin roll och hens roll i den större kontexten. Det gemensamma för alla informanter är att de, på ett eller annat sätt, är engagerade i återvändandefrågan. Jag bad informanterna att beskriva hur just deras roll och arbete är viktigt samt i vilket avseende detta blev synligt. En första iakttagelse är att informanterna ger uttryck att det inte är de som individer som är det essentiella utan hur det är myndigheten i sig själv, det kollektiva, som är det vitala i deras arbete:

Jag står inte där som en individ, utan jag representerar min myndighet. (Min översättning – Lina: 2)

För Linas del blev det paradoxalt när hon redogjorde för ett möte med en sökande där sökanden lade all sin tillit på henne, istället för lita på Migrationsverket som en myndighet där hon var en representant, men inte ytterst ansvarig. Lina förmodar att den sökandes agerande var något kulturellt och antar att det är för att man är mer personbunden i många länder än om man jämför med Sverige, där det kollektiva förespråkas framför det individuella. Lina behövde agera inom två olika värdesystem som Sjögren beskriver (Sjögren 2007). I hennes värld är staten det centrala och därför kutym, medan för sökande är det individen *per se*. Det är intressant att Lina inte överväger huruvida sökande utmanövrerade Lina för att skapa ett bättre utgångsläge, för det går att argumentera att människan i sitt agerande är högst rationell i många avseenden. För Linas fall blev det en kompromiss där Lina tog sig an sökanden och hela hans familj på ett mer personligt plan än vad hon var van vid, något som hon fann högst oroväckande men samtidigt högst givande när det blev ett positivt utfall.

Det var en gång en person som sade 'jag litar på dig' och det var lite läskigt. Han sade att jag såg ut som en tillförlitlig person och att han litar på vad jag sade. Han och hans familj bemötte sedan mig ur ett 'jag struntar i myndigheten bakom dig men jag litar på dig som individ'-perspektiv. Det kanske kändes lite smickrande men samtidigt 'NEJ' du skall inte lita på mig. (Min översättning – Lina: 10)

Linas redogörelse av det kollektiva framför det individuella är påtagligt bland majoriteten av mina informanter likaså. För Olof, som har ett gediget förflutet inom Migrationsverket och det byråkratiska maskineriet, refererar till skiljaktigheterna i hur han upplever de olika länderna som han agerar i. För honom blir det extra synligt att han har att göra med två olika värdesystem och måste anstränga sig för att inte vara alltför svensk i mötet med den andre (Sjögren 2007). Är man van vid att saker skall ske på utsatt tid och att det förväntas att båda parter fullföljer sina löften, kan det vara svårt att anpassa sig till en ständigt skiftande verklighet:

Det är inte enkelt att förutse saker här, det som gällde igår kanske inte gäller imorgon (Min översättning – Olof: 7).

Där Sverige är mån om att avtal och löften skall hållas och att tidsramar skall respekteras, kan det uppstå problematik om det inte uppehålls från båda sidor. Det bör förtydligas att i den här problematiken finns en grupp människor som har fått avslag på sin asylansökan och därför skall återvända till sina hemländer, något som i sig kan vara högst kontroversiellt beroende på vilken information man grundar sitt beslut på, eller på vilken politisk ståndpunkt. Gunilla,

högt uppsatt tjänsteman på svensk ambassad, instämmer i att det är problematiskt att Sverige och myndigheten alltid utgår ifrån att om vi har det på papper så är det bindande och praxis. Det vill säga, Sverige lyckas inte alltid med att förstå kontexten som den andre agerar inom och att det inte alltid är en fungerande statsapparat som har en förenande och gemensam agenda för hur de skall agera och verka i vissa frågor:

Man måste förstå vilket land man jobbar gentemot, landet har flera uppdelningar som man måste hänsyn till. Det går inte liksom att tro att eftersom huvudstaden säger ja, så är det ja hela vägen, för det är inte helt säkert (Min översättning – Gunilla: 2).

Likt Gunilla betonar Rebecka, högt uppsatt chef på Migrationsverket, vikten av förståelse till varför den andre agerar som den gör i förhandlingarna. Fastän en viss gruppering inom avtalat land kanske godkänner ett avtal, anser Rebecka att situation kan bli högst paradoxal där Sverige kräver och kräver medan ursprungslandet kämpar med enorma inre utmaningar där Sverige inte är ensamma om att just kräva. Andra västerländska länder, europeiska unionen och icke-statliga organisationer är andra högst aktiva aktörer, som likt Sverige, pressar ursprungsländer att de skall återta sina medborgare:

Man kan tycka rent juridiskt sätt att ursprungslandet bör ta tillbaka sina medborgare när de inte längre får stanna här på laglig grund. Men samtidigt måste man förstå att de sitter med enorma utmaningar i sitt egna land. Människor far illa i närområdet och de är man väldigt måna om att de skall återvända, det är en prioritering som de gör. Jag säger inte att de har rätt, men man måste förstå. (Min översättning – Rebecka: 6)

Det är inte bara i det formella som informanterna redogör för skiljaktigheter, utan även under rasterna. Sverige, landet som exporterar konceptet av fika, kan informanterna uppleva att det blir stelt och högst formell stämning, när det enligt dem bör vara informellt. Fika är något som informanterna upplever skall vara avslappnande och mer informellt, ett tillfälle där dem kan släppa sin fasad och bjuda in till mer individuella samtal. Ibland blir det inte som de har tänkt utan som i fallet nedan, kan det uppstå långa sessioner av en pinsam tystnad som sprider ut sig över rummet. För Britta, högt uppsatt tjänsteman på Migrationsverket, blir det noterbart att detta är påfrestande, men att hon finner sig i det och anspelar till att det är en kulturell aspekt av det hela. För att ta det i Berger & Luckmanns (1979) termer genomgår Britta de tre aspekterna för att förstå hennes verklighet i interaktion med andra. Hon genomgår *externalisering*, där verkligheten skapas genom att bli serverad fika, *objektivering*, man tar till sig verkligheten för vad den och serverandet och pinsamheten får fortlöpa. Slutligen upplever hon *internalisering*, när hon accepterar proceduren och den blir en del av henne och hon förstår omvärlden genom gemensamt agerande med andra individer:

... det är inte så svenskt att bara ställa fram massa kaffe och bakverk och bli serverad. Men det blir man i många kulturer och då är det viktigt att man anpassar sig till det. Kanske titta på varandra i tio minuter innan samtalet kommer igång och det kanske blir lite pinsamt, så är det... Men det är kulturen och man får göra det. (Min översättning - Britta: 6)

5.2.1 Migrationsverkets värdegrunder

Migrationsverkets värdegrund utgår utifrån tre vägledande ord: mod, empati och tydlighet. Orden skall vara vägledande i Migrationsverkets arbete i vardagen och bistå tjänstemän i sitt arbete när formella regler inte räcker till. Under intervjun med Britta, nämner hon flera gånger betydelsen av att vara en god representant för Migrationsverket och anser att i Migrationsverkets arbete är detta extra viktigt när det formella inte räcker till. När hon är i tjänst hänvisar hon till att hon aldrig är informell och hon klargör att hon alltid respekterar rådande kulturella seder och normer, både i Sverige och utomlands. Det blir påtagligt att Britta i sitt arbete arbetar utefter en vision om att hon är ett blankt papper som finner sig i allt medan hon är en officiell representant för Sverige:

Du måste vara en officiell person i den rollen, sedan vad du gör på en lördag eller söndag, det behöver ju inte vara officiellt, men du kan inte gå runt och göra något som inte är förenligt med ditt uppdrag eller som går emot kulturella normer och strukturer. Till exempel, om du jobbar i Thailand så pratar du inte illa om kungen, det spelar ingen roll om du är i tjänst eller inte, du är officiell och du respekterar dem sederna som finns där. (Min översättning – Britta: 9)

I Olofs fall blir det högst påtagliga skillnader emellan det formella och det informella som han är van vid. I hans kontext måste han ständigt vara beredd att kunna anpassa sig, det som gällde igår behöver inte alls vara det som gäller idag. Han understryker med en viss tristess, hur Sverige och Migrationsverket måste bereda allt arbete. Det byråkratiska maskineriet kan ibland stjälpas istället för att hjälpa enligt honom. Därför är en vital faktor att byråkratin går att tänja i hans rådande kontext, vilket gör det lättare att fatta snabba beslut som kan påskynda återvändandeprocessen. Huruvida detta är något som säkerhetsställer den kvalitativa långsiktigheten i hans arbete eller inte, är inget han utvecklar. En rimlig anledning till varför kan vara för att man just nu bara är intresserad av att se folk återvända och inte tänker långsiktigt. I början av vår intervju berättar Olof om hur han känner att debatten hemifrån är högst påtaglig och att han finner det skönt att inte behöva vara på plats hemma i Sverige och uppleva hur debatten sväller över och tar upp all befintlig plats i media och i hans arbete:

Olof: Det är lite annorlunda här, haha. Jag upplever att det är mer informellt här, du kan ringa direkt till en tjänsteman och få till ett möte dagen efter... Det informella är mycket tydligare här än i Sverige...

Jag: Hur ställer du dig till detta?

Olof: Jag skulle säga att det är mer positivt, du får större effekt. Du har en byråkrati här också, men den kan vid behov, inte ställas åt sidan, men tänjas för att uppnå snabbare resultat. (Min översättning – Olof: 3-4)

Medan Olof är beredd att tänja på gränserna när det kommer till byråkratin och dess tillämpning är Ahmed, expert på Migrationsverket, högst resolut när det kommer till den korrekta hanteringen av det byråkratiska maskineriet. Enligt honom själv är det ingen *rocket science* i hur man skall arbeta med människor. Emellertid är Olof och Ahmed stationerande på vardera änden av återvändandeprocessen. Olof är stationerad utomlands medan Ahmed är placerad i Sverige. Ahmed hävdar att skiljaktigheter inte har något med kultur att göra, istället är de personbundna. I hans kontext skall det förtydligas att det finns mer rådande avtal och fasta förhållningsregler än Olofs, samt att han befinner sig på svensk mark och med ett myndighetsbeslut i grunden som är bindande, i alla fall från svensk sida. För informanten blir det noterbart att han har ett övergripande övertag i hans arbete, då det i många fall finns förordningar och avtal som binder utländska beskickningar att vara bemötliga och svara på deras förfrågningar. Om inte, så kan det bli repressalier. Något som Olof inte kan använda sig av på samma sätt:

Vi jobbar inte med siffror, vi jobbar med människor som kommer ifrån svåra situationer, eller är i en. Allting skall ske på bästa möjliga sätt, det måste ju alltid vara målet som man strävar efter, det korrekta sättet... Man är medveten om att olika länder arbetar olika och att vår interaktion skiljer sig, men det är inte kopplat till kultur. Utgångspunkten är att vi har ett beslut som skall verkställas, alla våra motpartners skall bemötas med respekt och förståelse för hur de jobbar, men jag vill inte påstå att detta är kopplat till kultur. (Min översättning – Ahmed: 3)

Ahmed är den enda av informanterna som inte upplever att kultur på ett eller annat sätt skulle påverka hans arbete direkt. För honom handlar det inte om någon kulturell skiljaktighet, utan för honom handlar det om vad för agenda och utgångspunkter den andra parten utgår utifrån som man får ha i åtanke. Han uttrycker att ursprungslandet har ett direkt ansvar för sina egna medborgare men samtidigt är han medveten om deras egentliga möjligheter om att ta tillbaka dem. Samtidigt är han den personen som tydligast understryker vikten av förståelse och respekt gentemot den andre i sitt arbete:

Det handlar om det som vårt arbete går ut på, om vi ska uppnå det så måste vi förstå var de kommer ifrån, inte geografiskt, utan i deras utgångspunkter och hur de ser på det hela. Vi pratar ju om deras egna medborgare som de har ett ansvar för. Det gäller att ha förståelse för båda sidor. (Min översättning – Ahmed: 5)

5.2.2 Islam som en reflexiv spegelbild

Islam är ett återkommande fenomen igenom intervjuerna och används som ett bollplank, för hur mina informanter särskiljer sina erfarenheter och redogör för sin världsbild av den andre. Att man tar till sig till den rådande kulturen och accepterar den, är något som majoriteten av informanterna understryker vikten av. Detta verkar vara en av grundstenarna för att vara en god representant för Migrationsverket och i sitt arbete. Oavsett om det krävs att man ibland gör något som inte är förenligt med ens egna principer och värderingar i mötet gentemot den andre. I mina informanters arbete möter de dagligen dessa moraliska dilemman där de måste välja mellan att vara sig själva eller att anpassa sig. För vissa är det moraliska dilemmat även påtagligt i Sverige vilket i sig skulle kunna skapa skrivelser. För många av mina informanter med en gedigen kunskap i sitt arbete är detta något som förväntas av en mer officiell representant på Migrationsverket och för Sverige överlag:

Om jag gör ett besök till den Iranska Ambassaden så får jag förbereda mig att bära slöja. För respekt gentemot de andra individerna som sitter där och respekt för deras kultur... Jag gör det för jag vet att det förväntas mig... (Min översättning – Britta: 3)

När jag besökte Iranska ambassaden bar jag aldrig en slöja, men jag hade alltid med mig en i väskan i den mån det skulle bli nödvändigt... Jag kan tycka saker som individ, men jag får finna mig i det när jag är där. (Min översättning – Rebecka: 8)

I ett annat samtal med Gunilla frågade jag henne om hon hade behövt göra någon kulturell anpassning till hennes nuvarande kontext. Hon underströk att det hade hon inte, men redogjorde för ett fiktivt scenario om hon hade levt i ett muslimskt land. Då skulle skiljaktigheterna vara högst märkbara antydde hon. För hennes del har hon redan producerat en världsbild om hon någon gång skulle leva i ett muslimskt land. Att det finns olika länder runtom världen som praktiserar olika grader och nivåer av islam är inget hon reflekterar över. Hon har inte heller tidigare levt i ett land där merparten av befolkningen är muslimsk utan hennes vision är från privata resor och tidigare tjänster som har inkluderat mycket resor:

Det är inte ett muslimskt land på så vis. Man räknar sig som ett kristet land och jag skulle vilja säga att majoriteten av folket här går i kyrkan på söndagar och lever ett stort kyrkligt liv... Det är inga större kulturella anpassningar som man skulle behöva göra om man levde i ett muslimskt land. (Min översättning – Gunilla: 6)

En ytterligare reflektion är att Gunillas uttalande ger ytterligare belägg för mina informanters anpassningsbarhet gentemot annan kultur, för det blir ganska synligt att anpassningsbarheten är enkelriktad. Det är det moderna som måste anpassa sig till det omoderna, det som en gång har varit kutym men som numera är passé och föråldrat. Gunilla är inte ensam om att ge sken

av det här, det är som att mina informanter inte ser några hinder för en utomstående att passa in i deras världsbilder, i deras kulturer. Med andra ord, mina informanter är aldrig främlingen (Schutz 2002: 219). Det är som att de mångt och mycket ser sig själva som centrum och att ingen annan behöver anpassa sig men det är ju inte hela sanningen.

En annan informant upplever i stora drag att det inte är några direkta kulturella skiljaktigheter i hennes möten med den andre, samtidigt som hon hävdar att hon i sitt arbete bemöter utländska beskickningar som representerar över två miljarder människor. Huvuddelen av dessa beskickningar representerar mestadels icke-muslimska länder och i mitt samtal med henne kunde man urskilja att hon antydde att det finns kulturella skiljaktigheter i deras arbete men att det var hennes kollegor som fick bemöta dessa och inte hon. Då hennes kollegor ansvarar för länder som sträcker sig över länder där merparten av befolkningen är muslimsk.

5.2.3 Dolda strukturer, en utmaning

En annan iakttagelse när jag har gått igenom materialet, är hur Ahmed och Olof inte anser att deras kön påverkar deras specifika arbete. Olof betonar emellertid att det hade skiljt sig avsevärt beroende om det hade varit en kvinna som hade innehaft hans tjänst. Dels för att han agerar i ett land med en sådan kontext att kvinnor helt enkelt inte har några förtroendevalda poster eller något generellt inflytande över samhället. Det hade varit intressant att se huruvida Migrationsverket i sitt arbete med att tillsätta tjänsten, övervägde att placera en kvinnlig individ eller inte. Om vi återkopplar till Ahmed så anser han att en möjlig anledning till varför man inte märker av huruvida ens kön påverkar ens arbete är för att man i Sverige är mer medveten om det än vad man är på många andra ställen. Han poängterar att detta inte ens är något som han har reflekterat över och ställer sig högst tvivelaktig till huruvida det ens har en påverkan. Det verkar som att han inte ser kön eller konsekvenserna utav det:

Det tror jag inte har påverkat, det är svårt att sätta sig in i huvudet i den andra parten så att säga. Jag är så medveten om att jag inte gör det. Som sagt, det är inget jag har reflekterat över, det kanske är för att man själv inte har det tankesättet. Kanske det är kopplat till att man är medveten här på ett annat sätt än vad man är på andra ställen. Jag har inte reflekterat över att någon har gjort skillnad då jag inte heller gör det. (Min översättning – Ahmed: 6).

Det är noterbart bland flera av informanterna att det förs strategier bland dem gentemot den andre i diverse situationer. En av informanterna beskriver hur hens roll avgörs *a priori* på kontexten med den andre. Hen kunde presenteras som en representant för hela myndigheten, till att placeras i periferin av mötet. Medan en annan informant indikerade att det finns

rekommendationer på myndigheten att kvinnor inte bör delta på särskilda möten eller att åka till vissa länder, på grund av att mötet är på en sådan nivå att det inte är lämpligt för kvinnor att delta. Således, för att förhindra och motverka att en potentiell konflikt uppstår hos åskådaren, som har sin förväntade bild av oss, är vi ytterst selektiva i vad vi presenterar (Goffman 1959: 198). Vi skiljer oss åt på många olika sätt runtom i världen och det blir uppenbart när den andre inte delar samma kulturella bakgrund och villkor för det dramaturgiska framträdandet som presenteras från ens sida (Ibid: 212).

Om vi fokuserar på kvinnorna i den här studien, blir det ganska uppenbart att kön har en oerhört stor påverkan på kvinnornas agerande och i hur de bemöts, både i Sverige och utomlands. För kvinnorna blir det ännu mer noterbart när de måste göra aktiva val när det kommer till religion och klädsel. För Britta och Rebecka blir detta en högst påtaglig situation där de, som framgångsrika kvinnor i en svensk myndighet, måste anpassa sig till situationer och kontexter som särskiljer dem själva från sin identitet. De balanserar och kompromissar med olika kulturella värdegrunder i sitt arbete för att uppnå konsensus och den förväntade bilden av dem själva, hos den andra parten. Hursomhelst, det är inte bara kvinnorna som måste balansera och kompromissa, det gäller även Migrationsverket. Myndigheten kan enligt informanterna rekommendera kvinnor att inte delta på vissa möten eller att åka till specifika länder på grund av att mötet är på en sådan nivå att det inte är lämpligt för kvinnor att delta.

I Larssons (2010) analys framställer hon en liknande sammanfattning där kvinnornas kön kan göra förhandlingen kontraproduktiv. Det blir en ond spiral där den andra parten, mannen, upplever att han förminskas genom att behöva förhandla med en kvinna. För att motverka detta förminskar han tillbaka kvinnan. Enligt Britta är detta något som man får acceptera indirekt, det vill säga inte själva förminskningen, utan myndighetens motverkande för att förhindra att man förminskas från första början. Vilket i sin tur betyder att man får stanna hemma, man får inte samma möjligheter som männen på myndigheten.

Det skall dock förtydligas att samtidigt som deras kön kan påverka kvinnorna sett ur en negativ synvinkel kan det lika väl sätta kvinnorna på piedestal. Alla kvinnor upplevde att deras kön påverkade deras arbete och de var alla reflekterande och medvetna om patriarkala strukturer och kvinnornas allmänna positionering i det sociala samspelet. Under mina samtal med kvinnorna, när de talar om deras dagliga liv på deras arbetsplatser, framträder ett scenario där det bli noterbart hur märkbart toleranta och förstående de är. Ingen av de utfrågade är överens med de andra kvinnorna över hur just deras kön specifikt påverkar dem, utöver att det påverkar dem. Exempelvis nämner de att det ligger en litegrann i fatet att vara kvinna, att man blir satt på piedestal, att man förminskas eller osynliggörs i närvaron av en

manlig kollega. Deras gemensamma utsagor och yttranden framkallar ett scenario där kvinnan bara får acceptera att de måste vara toleranta och anpassningsbara. De får helt enkelt tåla att bli trånade efter till att bli placerade i periferin om kontexten kräver det. Detta gäller både i och utanför Sverige. Pernilla, expert på Migrationsverket, instämmer i att hennes kön har påverkat hennes arbete. För hennes del beror det om hon jobbar gentemot kvinnor eller män, där hon själv upplever att det är lättare att bygga relationer med kvinnor men att hon förminskas och missgynnas för att hon inte är man:

Det händer ibland att man upplever att någon behandlar en lite annorlunda på grund av ens kön, särskilt när man har kontakt med människor från andra länder, som kanske inte har samma syn på jämställdhet som Sverige och Europa har... Folk behandlar en inte på det sättet som man kanske skulle göra om jag vore en man (Min översättning – Pernilla: 5)

Lina, högt uppsatt samordnare för Migrationsverket, redogör att det månt och mycket är en nackdel att vara kvinna i det här arbetet. Hon instämmer i Pernillas betraktelser och refererar till hennes tid i Sydamerika där hon fick uppleva latinsk *machismo* på nära håll. *Machismo* eftersträvar mer traditionella levnadsmönster där manliga attribut förhöjs och kan i korta ordalag beskrivas som en kultur där en allmänt förlegad kvinnosyn råder (Nationalencyklopedin 2017). Efter hennes erfarenheter på tumanhand med den latinska sexismen är Lina alltid medveten om hur hennes kön, samt närvaron av män överlag, kan påverka hennes arbete och den respons hon mottager. En iakttagelse av Linas redogörelser är att männen är högst omedvetna om det som Lina upplever. Det är som vi nämnde tidigare; männen ser inte sitt kön och deras agerande i den större kontexten:

När jag jobbade i Latinamerika så kände jag ofta om jag var ute med en manlig kollega att jag blev helt osynliggjord... Det händer ofta att om jag är ute med en manlig kollega att han automatiskt får ta emot responsen. Där tror jag att på grund av att man är kvinna att det ligger en litegrann i fatet. Man får helt enkelt inte samma självklara respons. Men är man ensam så är det annorlunda, då känner jag att kontakten och responsen blir lättare egentligen. (Min översättning – Lina: 10)

Den manliga närvaron verkar i många avseenden stjälpas istället för att hjälpa. Detta blir även noterbart när Britta återger att hon är högst reflekterande över hur hennes kön påverkar henne och sitt arbete. Hennes strategi är därför att vara så tydlig det bara går att vara med att hon är en kvinna för att förbereda motparten att de har att göra med en kvinna och inte man. Hennes resonemang för förberedelserna är att de på förhand kan ta ställning till henne samt på förhand avgöra vem de skall sända för att möta henne. Det kan även vara så att motparten inte anser att det är lämpligt för en kvinna att ta det här mötet. Emellertid gäller inte detta endast motparten, utan Migrationsverket har en enhet som arbetar med att ta fram underlag inför

avresor och större möten, där de ibland kan avråda kvinnor att inte delta på vissa möten eller att åka till vissa länder för att mötet är på en sådan nivå att det inte är lämpligt. För henne är rekommendationerna om att inte delta något problem, samt skulle hon ändå delta, är det vitalt för henne att signalera på alla möjliga sätt att de har att göra med en kvinna. Exempelvis är hon alltid mån om att informera berörda svenska utlandsmyndigheter och andra beskickningar om att skriva ut *miss/mrs* när hon skall delta på deltagarförteckningarna och diverse inbjudningar. Hon argumenterar att sådan är kulturen och det får man i mångt och mycket bara acceptera, om man skall hålla på med hennes arbete på den nivån som hon gör. För om hon har ett mål, är det första motparten gör är att de granskar henne för att se huruvida hon respekterar *honom*:

Jag gör det för jag vet att det förväntas av mig. Det är samma sak om man reser till andra länder, då får man helt enkelt förbereda sig vad för kulturella seder och bruk det finns där. Det finns en enhet på Migrationsverket som ansvarar för att ta fram underlag inför varje resa. En del av detta kan vara att de helst inte rekommenderar kvinnor att resa till ett särskilt land... Ibland tror de inte att de skall träffa en kvinna. I många länders myndigheter är det uteslutande män och då är det ovanligt att en kvinna kommer. Oftast förstår de det på mitt namn att jag är en kvinna och jag säger oftast till ambassaderna att de skall skriva Miss/Mrs på inbjudningarna. Så att de personerna som jag skall träffa är förberedda på att jag är en kvinna. (Min översättning – Britta: 3-6)

Det blir högst motsägelsefullt när Sverige, ett av världens mest jämställda länder, ser det som en nödvändighet att anpassa sig till mer traditionella och patriarkala strukturer. Det blir en form av förrädiskhet, där man istället för att representera Goffmans sanna *Jaget* väljer att skapa en fasad, ett team, som man tror sig gör ett bättre intryck gentemot motparten (Goffman 1959: 198). I detta team kan kvinnor rekommenderas att inte delta och därav gå miste om lika möjligheter som männen inom organisationen får uppleva. Allt för att förhindra att oförenligheter uppstår, fastän det kan exkludera vissa av mina informanter som har *fel* kön. Britta och Rebecka har utarbetat strategier för att få tillgång till de annars stängda zonerna, där en konsensus förståelse har upprättats om deras närvaro, uppträdande och klädsel. Att använda benämningen konsensus i det här fallet rättfärdigar jag genom att påvisa att mina informanters höga nivåer av anpassningsbarhet när de träder in i den officiella rollen. Britta har hursomhelst inte upplevt något av detta, men är medveten om att det förekommer.

Rebecka upplever att hennes kön istället skapar möjligheter, om än begränsade. Hon är mån om att ta tillvara på dessa möjligheter när hon blir satt på piedestal av männen, samtidigt arbetar hon aktivt för att undvika att falla in i traditionella könsmaktstrukturer som skulle kunna missgynna henne och Migrationsverket. Rebecka är reflekterande över skillnaderna, och speciellt förväntningarna, mellan män och kvinnor när det kommer till klädval och

representation. Likt Britta förbereder sig Rebecka inför mötet med den andre med att vara oerhört noggrann med klädkoder och ett fräscht yttre, allt för att förhindra att eventuella ogynnsamma scenarion skulle uppstå för dem och Migrationsverket. Man skulle kunna säga att kvinnorna får anstränga sig mer för att bli accepterade. De kämpar för att vara framgångsrika individer som försöker ta sig uppåt i ett mansdominerat samhälle men som ibland trycks tillbaka några årtionden vid interkulturella sammanhang. Det kommer föga inte som en överraskning att männen i studien aldrig nämner klädsel eller något annat liknade attribut i deras beskrivning av representation utåt:

Det är samma som att jag inte skulle dyka upp i kort kjol eller u-ringat, man får tänka till. För män är det lättare, man har kostym, det bara är så. Som kvinna får man tänka till och använda lite enkla knep. Kläder är inte oviktiga och alla behöver inte vara fotomodeller, men man skall tänka på att man representerar Sverige och inte dyker upp med fettigt hår och luktar svett. Jag måste visa att jag har gjort vad jag kan för att vara hel och ren. (Min översättning – Rebecka: 9)

I många länder är ytan allt. Det handlar om att anpassa sig utefter vart man skall. I Bangladesh visar man inte fotknölnarna, men kan visa magen. Reser du till Iran så täcker du håret och höfterna och så är det bara. Man får anpassa sig och det tycker jag är jätteviktigt, för det har med respekt för den andra personen man möter. (Min översättning – Britta: 5)

Sammanfattningsvis kan vi konstatera att det är skillnad i hur kvinnorna och männen upplever samt beskriver kön och hur det påverkar dem direkt och indirekt sitt arbete. Männen upplever det inte alls, medan kvinnorna bemöter sexism på ett eller annat sätt dagligen. Detta är egentligen föga oförväntat då män och kvinnor utgör två olika samhällsgrupper i den politiska och sociala verkligheten i våra samhällen och vidkänns därefter. Samtidigt blir det högst tvivelaktigt då en del av den kulturella identiteten som verkar finnas bland mitt urval definieras av den höga nivån av reflexivitet, men det kanske inte gäller mot könsmaktsordningen? Intressant nog är det inte bara utanför Sverige dessa händelser äger rum utan även i Sverige och då specifikt på utländska beskickningars ambassader i Sverige. I Sverige, som är ett av världens mest jämställda länder, sitter svenska kvinnliga statstjänstemän, som inte praktiserar islam, med en slöja i väskan, om så krävs.

5.3 Den Andre

Under den här sektionen kommer jag att redogöra för hur de sju informanterna redogör för främlingen, från och med nu den andre, i sina beskrivningar och erfarenheter. Man skulle kunna säga att denna sektion skulle kunna utmytna i en generalisering men samtidigt vill jag poängtera att det *bara* är en generalisering. Redogörelserna bland informanterna redogör för

möten på alla nivåer, från utredningsrummen i Migrationsverkets lokaler till högst politiska och officiella möten med ministrar eller andra högt uppsatta tjänstemän från andra länder. Informanterna speglar sig själva gentemot den andre och framställer skiljaktigheter och i vissa fall likheter. I materialet går det att utmytna att den andre generaliseras som *de facto* man med en kultur som informanterna måste respektera och visa förståelse inför. Emellertid är min interpretation att det verkar finnas en avsaknad av en generell påverkande kultur bland informanterna. Flertalet scenarion om stela fika-sessioner och kontroversiella förfrågningar om man skulle kunna tänka sig ett glas whiskey klockan tio på morgonen presenteras till mig. Olof och flera andra, understryker vikten av att kunna hantera de mjuka delarna av förhandlingarna och samtidigt vara en respekterande tjänsteman. I några fall blir det noterbart hur informanterna i den annalkande stelheten försöker avvärja att stelheten uppkommer från första början. Till sin hjälp har en del av informanterna läst på sig om enskilda individer som kommer närvara eller så har de kunskap om sociala koder och ämnen som är högt prioriterade hos den andre. Rebecka redogör för hur hon aktivt integrerar om hur många barn hen innehar eller mer personliga frågor om deras barn skolgång, om det är en återkommande person som hon har stött på tidigare. Hon redogör att hon har noterat hur mycket den andre uppskattar de mer personliga frågorna, då det glänser till i deras ögon:

I den mån jag har träffat folk tidigare så är det bra att veta lite om dem, vad gjorde de innan de kom till den här posten, hur många barn har de? Det är inte alls oviktigt att veta, i vissa länder är det jättebra att ”Hello, how are your family and your daughter, and she just started school?” Detta uppskattas väldigt mycket i de samhällen där familjen är väldigt central... Det ser man i ögonen på dem hur mycket de uppskattar. (Min översättning – Rebecka: 4)

Britta försöker likt Rebecka notera och komma ihåg mer specifika detaljer om enskilda individer. Hon underhåller, samt upprätthåller, mängder av individuella kontakter sedan det är av hennes erfarenhet att det är något som förväntas av en vid internationella sammanhang för att främja utbytet av information där det görs emellan individer, istället för organisationer. Individerna är självklart representanter av sina organisationer, men enligt flera informanter är dessa individer egna agenter med ibland egna agendor. Att bygga långvariga individuella kontakter på en individbasis, istället för organisationsbasis, är något som skiljer sig åt beroende på informanternas kontext. Bland informanterna som jobbar gentemot västerländska länder pratas det mestadels om främjandet på organisationsbasis, medan informanter som agerar och verkar gentemot länder utanför västvärlden, redogör betydelsen av det individuella främjandet (Sjögren 2007). Man skulle kunna säga att den andra parten indirekt representerar sig själv istället för sin organisation enligt informanterna.

5.3.1 Senior eller självbedrägeri?

Ibland uppstår ett dilemma när informanterna inte vet vem de har att göra med, då läggs fokus istället på vilken titel personen innehar. Detta är ett ämne som kan skapa problematik enligt informanterna och tidigare i uppsatsen diskuterade vi motviljan till att acceptera hierarkier bland mina informanter överlag. I fallet där en före detta anställd lade till attributet *senior* framför sin yrkestitel, noterade vi hur den kollektiva massan reagerade mot individens lömskhet att möjliggöra för ett bättre utgångsläge för sin egen del, och indirekt myndighetens del. Man kan urskilja en viss individuell teammaskopi, istället för en kollektiv teammaskopi, där hen argumenterar att tillägget av titeln förväntas hos motparten för att inte förminska denne (Goffman 1959: 198). För Brittas del blir det högst påtagligt och hon är smått frustrerad över att den andra parten kan vara väldigt fyrkantig i sitt agerande. För henne är hennes kön redan en påverkande faktor, som diskuterades ovan, nu måste hon även acceptera att motparten endast kommer att bemöta henne med någon av samma titel, om de ens kommer att bemöta henne. Vilket kan skapa problematik när deras organisation kan vara uppbyggt på ett helt annat sätt än Migrationsverket. Britta är emellertid inte reflektiv över att det kan vara likväldigt åt det andra hållet, att hon får stöta på en individ med högre påverkansmöjligheter än henne, fastän de har en liknande titel:

Det är inte alltid att man vet vem individen är, istället är det viktigare med vilken titel individen innehar. Det är väldigt fyrkantigt i väldigt många länder med att det skall följas en viss linje. Om jag skall träffa en person till exempel, då skall denne vara av samma position som jag i motsvarande myndighet. (Min översättning – Britta: 2)

Rebecka har likt Britta insett att rangen är viktigare utomlands än hemma i Sverige. Hon uppger att hon känner sig mer centrerad när hon är utomlands och att i Sverige är hon bara en del av den kollektiva massan. Hon återberättar när hon fick föra myndighetens talan vid en mottagning på en ambassad och fick redogöra för hur Sverige och Migrationsverket bemötte flyktingkrisen som uppstod år 2015, hon blev plötsligt myndighetens röst ut mot omvärlden. Rebecka anser att hon inte utövar någon speciell strategi gentemot motparten och vid vidare diskussion poängterar hon att hon tycker att det är oproffsig av henne.

Larssons analys presenterar liknande data angående hur hennes informanter inte heller är medvetna om att de utövar en speciell typ av kommunikationsstrategi (Larsson 2010). I Rebeckas fall ser vi hur hon bemästrar kallpratet, inhämtning av information och kunskap om enskilda individer samtidigt som det blir tydligt att hon är i en ständig kollektiv teammaskopi

med kollegor, och tillfälliga kollegor, som på ett eller annat sätt representerar Sverige. Enligt henne är det bara att acceptera och veta sin plats när detta väl sker:

... Rangen är rätt viktig. Här i Sverige känner jag mig bara som en i mängden, men när jag kommer ut så är det ofta jag som får sitta tvärsen mot ambassadören vid diverse mottagningar. Det blir liksom jag som för Migrationsverkets talan. Så att nivån är väldigt viktigt och väldigt mycket viktigare än här hemma i Sverige... Jag brukar be min kollega att tala om för mig vad för människa och hur skall vi agera här... Jag sitter själv inte och googlar människor, men är jag medveten om att det är en känslig fråga, så är jag extra noggrann med förberedelser och liknande. (Min översättning – Rebecka: 2-3)

I motsats till Rebecka, ser Olof sin titel mer ut ett strategiskt perspektiv. Olof använder sin utnämnda titel som en potential dörröppnare som kan generera att dörrar, som annars skulle vara stängda i den andres kontext, öppnas. Då avsaknaden av rätt titel inte berättigar honom tillträde till samma nivå och samma påverkansmöjligheter för honom eller Sverige:

Jag har inga problem att träffa en general eller höga tjänstemän inom de olika ministerierna. Jag skulle säga att vi har tillgång till höga representanter i tjänstemannasfären, det vill säga om det inte är politiker eller ministrar... Sedan att jag har titeln X, det vill säga, jag är ganska högt upp i kedjan. (Min översättning – Olof)

5.3.2 Ett huvudbry mindre

Hursomhelst, ibland spelar det ingen roll om vilken titel individen har blivit tilldelad då frågan istället är politisk. I fallet med Marocko och deras motvilja att ta tillbaka sina egna medborgare, redogör Britta kritiskt för hur Sverige försöker få igång processen genom att skicka ministrar som skall förhandla om processen. Förhandlandet har inte varit framgångsrikt och Britta understryker att Sverige måste förstå att om processen skall sättas i rörelse, krävs det att en medlem ur den svenska kungafamiljen möter en medlem ur marockanska kungafamiljen av dito rang och sluter ett avtal.

Om vi återkopplar till Szalays argument om att vikten av att förstå innebörden av orden som kommer från avsändaren (Szalay 1981: 136). Går det att argumentera att i Sveriges och Marockos förhandlingar har det uppstått en felaktig referenspunkt, där Sverige tror sig att folkvalda politiker eller generaldirektör är *värdiga* att ingå avtal, som enligt Marocko endast kan undertecknas av monarker. Det uppstår kulturella skiljaktigheter emellan de olika grupperingarna när två olika värdesystem och människor från olika samhällen möts (Hofstede et al, 2010). Det går att diskutera huruvida detta sätt att förhandla kan ses som förlegat och passé, samtidigt som det har varit kutym i tusentals år mellan olika grupper. Sveriges försök med att göra på sitt sätt kan stjäla istället för att hjälpa, samtidigt som dem marockanska

ungdomarna i Sverige faller ned i en limbo-liknande situation där individerna inte är berättigade till att stanna, men inte heller kan återvända till sitt ursprungsland.

En ytterligare reflektion i fallet med Marocko och dessa ungdomar är hur vi tror att ursprungsländerna automatiskt vill återta dessa individer? Många av dessa individer har lämnat sitt ursprungsland för att leva ett liv som involverar höga nivåer av kriminalitet och drogmissbruk i svenska storstäder (Björklund 2015). I hårda termer kan man säga att Marocko har blivit av med ett samhällsproblem och om det inte finns några dokument som säger att individen är marockan eller om individen motsäger sig att vara behjälplig i identifieringen av sig själv, varför anstränga sig när de har ett problem mindre? Mina informanter betonar vikten av att länderna skall, och bör, återta sina egna medborgare. Emellertid blir detta en form av etnocentrism, där informanterna utgår från att andra länder och organisationer bör vara som Sverige och Migrationsverket. En kollision mellan två värdesystem uppstår, där det kollektiva Sverige kolliderar med det individuella landet (Sjögren 2007). Vilket utmynnar i att individer blir strandsatta mittemellan dessa värdesystem, då dem saknar tillräckliga skäl för asyl eller giltiga dokument för att Sverige skall kunna påtvinga Marocko att återta sina egna medborgare:

Det spelar ingen roll att vi placerar en tjänsteman i Marocko, det är en ren politisk fråga och även om politikerna får stånd ett återvändande till Marocko så är det främst för att kungen åker dit och förhandlar. För dem är kungen den högsta personen och apropå titel, titel är väldigt viktigt för dem. En ambassadör, generaldirektör för Migrationsverket, må så vara, men inte ens en statsminister har lyckats fastän man försökt x antal gånger. Helst skall det vara en kungamedlem som möter upp med deras. Det har belgarna lyckats med efter femton år då kungen åkte dit och lyckades förhandla igång processen. (Min översättning – Britta: 7)

Någonstans här blir det ju ett vägskafl för länderna samt ambassaderna i Sverige, för i några fall går det att argumentera att de har fått bort ett socialt problem, till exempel besvärliga marockanska ungdomar som uppehåller sig olagligt i Sverige. Det har uppkommit information om att ambassaden i mångt och mycket inte alltid vill vara behjälpliga i identifieringen eller att de försenar utlämnandet av giltiga id-handlingar till återvändande individer.

5.3.3 Organisationshierarki och beslutsmonster

Den andre verkar utgå ifrån en högst hierarkisk och vertikal syn medan informanterna framställer att Sverige, Migrationsverket och de själva eftersträvar en platt organisation, där makten är horisontell och inte vertikal. Detta kan framkalla problematik när andra länder och organisationer utgår ifrån ett högst hierarkiskt perspektiv, där individuella roller är tydliga och

de facto. Missförstånd kan enligt informanterna uppstå i deras agerande med den andre, något som de flesta är medvetna om och aktivt försöker motverka genom att repetera det återkommande mantrat om förståelse och respekt gentemot den andre. Därav är det vitalt att Migrationsverket positionerar ut rätt individer på dessa arbetsuppgifter enligt Lina. Lina beskriver anställningsprocessen, där olika chefer inom Migrationsverket bedömer en individs lämplighet för att arbeta utanför Sveriges gränser eller i direkt kontakt med andra utländska beskickningar annorlunda, än de själva som har en gedigen kunskap av att arbeta i fält. En individs produktivitet i arbetet med att handlägga ärenden är inte ett av de direkta huvudkriterierna enligt henne, något som många enhetschefer runtom Sverige verkar tro. Lina och hennes överordnande blir med andra ord första gallringen i processen med att positionera ut rätt individer på rätt plats med rätt kunskap. Vad som är rätt kunskap inför en positionering verkar vara något högst personligt och det verkar finnas en viss homogenitet. Under min tid på Migrationsverket noterade jag att i princip alla mina kollegor som var stationerade i Sverige hade tidigare erfarenhet av att jobba internationellt eller att de vid någon tidpunkt har varit stationerade på en svensk utlandsmyndighet. Detta gäller även de informanter som inte var mina kollegor under min tid på myndigheten. Hursomhelst, att de är stationerade i Sverige betyder inte att de inte verkar utanför Sverige, merparten av individerna spenderar en stor del av sin årsarbetskraft utanför Sveriges gränser:

En chef kan tycka att en individ är jätteduktig för individen är jätteduktig på pinnar², medan vi har en lite högre ribba, vi vet vad som passar in vid en utlandsstationering och vi vet hur det är att arbeta utanför Sverige. Det är annorlunda än att sitta på ett kontor hemma i Sverige (Min översättning – Lina: 5)

Svenska tjänstemän som sänds iväg uppskattas och informanterna framställer hur Sverige har ett gediget gott anseende i världen. En av anledningarna till detta är hur Sverige arbetar och verkar med migration. Lina redogör för exklusiviteten som den andre känner för att få arbeta med svenskar, då svenskarna är professionella och har en ypperlig människosyn. Detta möjliggör för Sveriges räkning en högre påverkningsmöjlighet och möjligheten att få sprida Sverige och vårt sätt att arbeta utanför Migrationsverkets lokaler och ut i världen. Man önskar att ändra den andres kontext, som per automatik anses som förlegad och outvecklad, och att de skall försöka vara mer som Sverige och Migrationsverket.

---

² Förtydligande, pinnar är slang på Migrationsverket för att räkna antal avslutade ärenden och är vederbörligt uttryck inom myndigheten, men inte utanför lokalerna och med andra lekmän. En pinne, ett avslutat ärende.

En personlig reflektion är hur högst kulturchauvinistiskt Linas uttalande är, samtidigt som jag inte alls fick den uppfattningen under själva intervjun. Uttalandet kändes högst lämpligt och inte alls chauvinistiskt och min tolkning är att Lina inte ens var medveten om att hon jämförde sig själv och Migrationsverket som alltings centrum. I slutändan är det ju ändå hennes centrum, det blir hennes sätt att betrakta och förstå det som sker framför henne och som i slutändan ger upphov till hennes och andras socialt konstruerande verklighet. Emellertid behöver inte det betyda att andra håller med:

Landet x är väldigt glada i vårt samarbete. Svenska tjänstemän, handläggare och experter är väldigt uppskattade utomlands. Vi är professionella och vi har en väldigt bra människosyn... Jag tror vi har en påverkansmöjlighet i dessa internationella forum och det är ju det som är mervärdet av att sitta internationellt, att man kan så små frön och sprida en myndighetskultur utanför Migrationsverkets väggar. (Min översättning – Lina: 3)

Gunilla är den av informanterna som står ut i sina uttalanden. Hon anser att de återvändande skall återvända för att delta i återuppbyggandet av sitt land. Hon understryker att Sverige måste se över sitt bistånd och hur vi förbereder och bistår dem som är återvändande. Parallellt är hon kritisk till att det är västvärlden som faktiskt är den mest aktiva parten i migrationsflödet enligt henne. Hon anser att västvärlden tillåter att den yngre befolkningen i dessa länder lämnar sina ursprungsländer och beger sig ut i världen. I efterföljande diskussion diskuterade vi scenariot när människor återvänder med kunskap och kapital, på det sättet skulle det kunna möjliggöra större påverkansmöjligheter, än om dem skulle återvända utan kunskap och kapital. Gunilla instämmer men poängterar samtidigt att detta förutsätter att folk faktiskt återvänder till sina hemländer, vilket i Gunillas fall verkar vara det mest centrala *criteria*.

En egen reflektion är att Gunilla, i motsats till Lina, påvisar en högre grad av protektionism och hon benämner flera gånger hur dåligt liv de människor som får avslag faktiskt lever i Sverige. Detta tål att diskuteras, då jag skulle säga att en papperslös individ, fastän att hans villkor och rättigheter är omintetgjorda, i mångt och mycket lever ett bättre liv i Sverige än i många andra områden runt om i världen. Parallellt är min egen reflektion i sig högst chauvinistisk, då jag utgår från mig själv och Sverige som centrum för allting, i gott och ont. Emellertid ägnar studien att analysera Gunillas världsbild utifrån hennes roll som svensk statstjänsteman, huruvida hon egentligen har en annan agenda utanför sitt arbete är inte intressant för studien:

Det handlar om att faktiskt försöka se till att personer gärna återvänder och faktiskt kan delta i återuppbyggandet av sitt hemland... man skall inte försöka dränerna ens land på sin befolkning... i

princip töms ett land på sin framtid då de är framförallt den yngre befolkningen som ger sig iväg... Det har lite med braindrain att göra, hur mycket kan man tömma länder på sin befolkning och förutsättningar för att faktiskt bygga en framtid... Man skall inte återvända för återvändandet skull, istället tycker jag att man skall försöka se till att det finns förutsättningar för att bygga något mer positivt. (Min översättning – Gunilla: 6)

Som tidigare nämnt är motparten en *de facto* man, vilket i sig kanske inte är något häpnadsväckande, men fem av sju av informanterna är kvinnor med framgångsrika karriärer och gedigna universitetsutbildningar. Medan dessa kvinnor har kämpat och utbildat sig, redogör Gunilla att detta inte alltid är fallet hos den andre, det vill säga männen i den andra kontexten. Hon anser att det blir svårt för människorna som återvänder med den allmänt utbredda korruptionen i sina ursprungsländer. Det spelar ingen roll om du har en gedigen skolgång eller inte, det är pengar som talar och många positioner är endast tillgängliga om du kan betala rätt personer. Det hela blir än svårare om du är kvinna:

Det finns kvinnor men myndighetskulturen är så att på höga poster så är det män och sedan är myndighetskulturen här väldigt korrupt. Det är ju ett väldigt korrupt land och det måste man vara medveten om. Det är inte alltid att man har fått sitt jobb för att man är bäst i klassen så att säga. (Gunilla: 7)

I slutändan går det enligt informanterna att urskilja ett visst mönster och favorisering av hierarki och rang hos den andra. Det verkar emellertid inte vara något som de ser hos sig själva. Existerande maktförordningar som finns bland informanterna gör sig endast synliga, helt ovetandes, när de redogör sina beskrivningar och erfarenheter med den andre. Till exempel är flertalet av informanterna i ständig teammaskopi, där rollerna och maktförordningarna med andra kollegor bestäms innan förhandlingar eller möten skall påbörjas. Det intressanta är att vissa inte ser detta som en strategi, utan det är bara naturligt och något som man gör. Detta gäller även om det inkluderar att utesluta kvinnor för att matcha den förväntade bilden och respekten man vill framföra. Sist men inte minst, man kan argumentera för att lägga till benämningen senior innan sin yrkestitel, kanske inte är så dumt när det väl kommer till kritan för mina informanter.

5.4 Mina Informanters Bidrag - Ett Värdigt Återvändande

Den här analysen har mestadels fokuserat på hur informanterna i studien och deras *priviligierade* anpassningsbarhet gentemot andra människor av icke-etnisk svensk kultur. Hursomhelst skall det understrykas att dessa människor jobbar för en av Sveriges just nu mest ansatta myndigheter som i princip alla människor i Sverige har en åsikt om. Det antas att man

har en agenda eller att man är pro migration eller ett öppet Sverige, bara för att ens arbetsgivare är Migrationsverket. Vad alla mina informanter har gemensamt är hur de uttrycker att huvudsyftet i sitt arbete är att garantera en återvändandeprocess som är så korrekt och lagenlig det bara går. Målet är att processen skall bli så värdig det bara går, för berörda individer. 'Det är inte siffror de jobbar med, utan människor' som en av mina informanter uttrycker sig. Det tål att nämnas att Sverige är det landet i Europa som har tagit emot flest antal flyktingar de senare åren, om man räknar per capita. Vissa vill hylla Sverige och människorna som deltog i processen och att de skall ses som hjältar, medan andra anser att de har fört Sverige till ruinens brant och att vi nu är nära en systemkollaps.

Det är genom dessa individers arbete som ett rättsäkrande av Migrationsverkets beslut kan genomföras. Vilket i sin tur säkerhetsställer myndigheten *status quo*. För samtidigt som vi kan vara kritiska till att sända hem människor till sina ursprungsländer skall vi vara högst medvetna om att alla individer som kommer till Sverige inte är asylflyktingar.

6 Slutsats & diskussion

Den här studien har undersökt hur sju svenska statstjänstemän beskriver den andre och sig själva ur ett sociologiskt perspektiv. I den här sektionen kommer jag att redogöra för hur det går att omsätta det insamlade empiriska materialet, samt hur framtida forskning skulle kunna vidareutveckla detta sociala fenomen.

Utifrån analysen går det att urskilja några generella tendenser som återfinns hos informanterna. Det blir noterbart att de i deras interaktion med den andre beskriver sig själva som individer som inte har någon kultur, istället anpassar man sig till den andres kontext. Den andres kontext enligt informanterna är en samhällelig kontext där flertalet sociala fenomen uppkommer som många av mina informanter kan finna förlegade, men som de tar till sig och accepterar i sin roll.

Det är som sagt inte målet med studien att framhäva någon slutgiltig definition av kultur, istället är en av mina intentioner att skildra hur informanterna själva skildrar det. I analysdelen har jag presenterat hur användandet av islam har fungerat som en reflexiv spegelbild för mina informanter i deras försök för att tolka och förstå sina interkulturella upplevelser. Det blir även noterbart hur individerna i mångt och mycket utgår från ett kulturchauvinistiskt perspektiv, fastän min egen uppfattning är att de själva inte delger att de har någon direkt framhävande kultur. En högst paradoxal situation uppstår, när individerna beskriver sig själva som individer som är avkulturerade och omedvetet jämför sig själva gentemot individer av en icke-etnisk svensk bakgrund, medan de proklamerar reflexivitet. För man är aldrig ett oskrivet blad.

Ett ytterligare fenomen som uppstår i analysen är hur den kollektivistiska värdegrunden, som innehavs av dem svenska tjänstemännen enligt mina informanter, möter den individualistiska andre. Mina informanter belyser hur arbetet inom myndigheten utförs tillsammans och att ingen är viktigare än den andre. Men det uppstår situationer när informanterna integrerar med den andre och måste anpassa sig till den andres kontext, något som i sig inte är så ovanligt då vi alla gör det hela tiden. Hursomhelst argumenterar jag att det är den påfallande höga nivån av anpassningsbarhet som gör det märkbart intressant. För informanterna återger interaktionen med den andre och hur både individer, och Migrationsverket, agerar i teammaskopi för att anpassa sig till den andres sociala teman. Det är som att informanterna beskriver sig inte ha kultur, medan motparten har kultur som måste tas i beaktning vid det interkulturella mötet för att uppnå konsensus. År 2017 sitter svenska kvinnliga statstjänstemän, som inte utövar islam, med en slöja i sin väska och är redo att

anpassa sig för att bli *accepterade* på svensk mark. Ett annat exempel är hur en informant fann det "läskigt" när en sökande, istället för att lägga sin tillit till organisation hon representerade, lade all tillit på henne och tog hennes ord på allt hon sade. Informanten förklarade det hela med att det är så det troligtvis fungerar i den andres kontext, ens interaktion med andra individer är mer personbunden istället för organisationsbunden. Vilket enligt informanterna beskrivs vara kutym i sina möten med den andre, vilket kan bli förbryllande då informanterna beskriver sig att inte vara redo att mötas på ett absolut individualistiskt plan.

En ytterligare slutsats som är sprungen ur det ovannämnda, är hur mina informanter beskriver irritationen som kan uppstå hos dem när Sverige inte förstår att allt inte kan skötas ur ett kollektivistiskt perspektiv i mötet med den andre. Enligt en av informanter måste exempelvis Sverige förstå att vissa saker inte kan skötas av en svensk folkvald minister, utan ibland måste man utesluta det kollektivistiska och se till det individualistiska för att frambringa en överenskommelse.

Inledningsvis i denna studie ägnade studien till att fokusera på hur informanternas beskrivningar och erfarenheter i deras arbete med människor av en annan icke-etnisk svensk bakgrund. Det var min intention att tolka och söka förståelse i dessa sociala fenomen som mina informanter gav uttryck åt. Verkligheten är dock en annan nu när jag har nått fram till det avslutande kapitlet. Jag har kommit underfund att det som mina informanter försöker göra sken av är högst komplicerat och subjektivt. Då människans livsvärld är en konstruktion av internaliserade sociala och kulturella mönster måste vi tillkännage att ingen kunskap någonsin kommer att vara objektiv. Istället får vi koncentrera oss på de erfarenheter mina informanter ger oss och tolka dem utifrån ett reflexivt perspektiv där vi likaså inkluderar strukturerna som påverkar mig. Kunskap om människan kan därav aldrig bli objektiv utan måste ses som *tolkningar av tolkningar*. Individen tolkar sin verklighet gentemot sina egna livspreferenser och vi tolkar dessa genom våra egna. Emellertid är detta inget som skadar eller förminskar studiens syfte, stället bör fenomenet undersökas ännu mer då informanternas utsagor, sett ur ett socialkonstruktivt perspektiv, bidrar till att öka förståelsen av båda parter under det interkulturella mötet.

Det är min uppfattning att i förlängningen skulle denna studie kunna ligga till grund för ytterligare forskning med fokus på genus, då det är en av de mest påträffande aspekterna av den här studien som mina kvinnliga informanter återger i sina möten. Det skulle även vara intressant att se hur genus påverkar både ur ett strukturellt- och individperspektiv.

I slutändan kan vi konstatera att mina informanternas förståelse av omvärlden görs genom interaktion med andra individer. Det är igenom denna procedur som i min mening en svensk identitet framställer sig bland mina informanter. De beskriver en identitet som är högst reflexiv och där alla informanter understryker betydelsen av att förstå andra medmänniskors verklighet även om det gäller, för kvinnornas del, att ta ett steg tillbaka och *acceptera* att deras verklighet bestäms indirekt av män för män. Det är som att de beskriver att den svenska identiteten inte är *svensk*, utan individerna är mer angelägna om att avge en professionell identitet, en identitet där ingenting berör en och man är totalt anpassningsbar till andra kulturella kontexter. Vilket är en kultur i sig, en accepterande kultur.

7 Källförteckning

- Barth, F. (1994). Manifestasjon og process. Oslo: Universitetsforlag.
- Bauman, Z. (1990). Modernity and ambivalence. *Theory, Culture & Society*, 7(2), 143-169.
- Bauman, Z. (1991). Modernity and ambivalence. Cambridge: Polity Press.
- Berger, P. L., Luckmann, T., & Olsson, S. (1979). Kunskapsociologi: *hur individen uppfattar och formar sin sociala verklighet*. Stockholm: Wahlström & Widstrand.
- Björklund, A. (2015). Migrationsverket: Aldrig stött på en liknande grupp barn. Sveriges Television, 10 maj.
<https://www.svt.se/nyheter/inrikes/barnen-som-lever-pa-gatan-och-livnar-sig-pa-brott> (Hämtad 2017-05-20).
- Bourdieu, P., Accardo, A., & Balazs, G. (1999). The weight of the world: *Social suffering in contemporary society*. Stanford, CA: Stanford University Press.
- Cohen, R. (1991). Negotiating across cultures: *Communication Obstacles on International Diplomacy*. Washington, DC: US Institute for Peace.
- Dahlén, T. (1997). Among the interculturalists: *An emergent profession and its packaging of knowledge*. Stockholm: Stockholm Studies in Social Anthropology, 38.
- Fredriksson, U., & Wahlström P. (1997). Skola för mångfald eller enfald: *Om interkulturell undervisning*. Stockholm: Legus.
- Geertz, C. (1973). The interpretation of cultures: *Selected essays*. New York: Basic books.
- Goffman, E., Andersson, S. Å., Bergström, S., & Nilson, G. (2004). Jaget och maskerna: *en studie i vardagslivets dramatik*. (-5uppl.) Falun: Nordstedts.
- Gudykunst, W. B., & Kim, Y. Y. (2003). Communicating with strangers: *An approach to intercultural communication*. (-4th ed.). New York: McGraw-Hill.
- Hall, E. (1973). Beyond Culture. Garden City: Anchor Press.
- Held, D., & McGrew, A. (2000). The global transformations reader: *an introduction to the globalization debate*. Cambridge: Polity Press.
- Hofstede, G. (1984). Culture's consequences: *International differences in work-related values* (Vol. 5). sage.
- Hofstede, G., Hofstede G. J., & Minkov M. (2010). Cultures and organizations: software of the mind: *an intercultural cooperation and its importance of survival* (-3rd ed.) New York: McGraw-Hill.
- Holstein, J. A., & Gubrium, J. F. (1995). *The active interview* (Vol. 37). Sage.

- Hutchison, E. D. (2010). *Dimensions of human behavior: Person and environment*. Sage Publications Inc.
- Illman, R. (2004). *Gränser och gränsöverskridanden: Skildrade erfarenheter av kulturella möten i internationellt projektarbete*. Åbo: Åbo Akademis förlag.
- Illman, R., & Nynäs, P. (2005). *Kultur, människa, möte: Ett humanistiskt perspektiv*. Lund: Studentlitteratur.
- Kvale, S., & Brinkmann, S. (2014). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur.
- Lag (2016:752). Om tillfälliga begränsningar av möjligheten att få uppehållstillstånd i Sverige.
https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/lag-2016752-om-tillfalliga-begransningar-av_sfs-2016-752 (Hämtad 2017-03-22).
- Larsson, I. (2010). Att bygga broar över kulturgränser. *Om svenskars kommunikation med icke-svenskar vid arbete utanför Sverige*. Lund: Media-Tryck.
- Mahadevan, J. (2015). Understanding the process of intercultural negotiations through liminality: *Insights on biculturalism, marginality and cultural expertise from a Sino-German business context*. *International Journal of Cross Cultural Management*, 15(3), 239-258.
- Migrationsverket. (2016). Migrationsverkets Årsredovisning 2015.
<http://www.migrationsverket.se/download/18.2d998ffc151ac3871593f89/1485556210405/%C3%85rsredovisning+2015.pdf> (Hämtad 2017-05-12).
- Migrationsverket. (2016). Nästan 163 000 människor sökte asyl i Sverige 2015.
[2016/2016-01-01-Nastan-163-000-manniskor-sokte-asyl-i-Sverige-2015.html](http://www.migrationsverket.se/2016/2016-01-01-Nastan-163-000-manniskor-sokte-asyl-i-Sverige-2015.html) (Hämtad 2017-03-22).
- Migrationsverket. (2016). Ny lag som påverkar asylsökande och deras familjer.
<https://www.migrationsverket.se/Privatpersoner/Skydd-och-asyl-i-Sverige/Nyheter/2016-07-20-20-juli-2016-Ny-lag-som-paverkar-asylsokande-och-deras-familjer.html> (Hämtad 2017-03-22).
- Migrationsverket. (2016). Så många återtar asylansökan och så många asylärenden avskrivs.
<https://www.migrationsverket.se/Om-Migrationsverket/Nyhetsarkiv/Nyhetsarkiv-2016/2016-05-04-Sa-manga-atertar-asylansokan---och-sa-manga-asylarenden-avskrivs.html> (Hämtad 2017-05-09).
- Migrationsverket. (2017). Migrationsverkets Årsredovisning 2016.
<https://www.migrationsverket.se/download/18.4100dc0b159d67dc6142a4e/1487775100129/Årsredovisning+2016.pdf> (Hämtad 2017-04-12).

- Migrationsverket. (2017). Vår Organisation.
<https://www.migrationsverket.se/Om-Migrationsverket/Varorganisation.html>
(Hämtad 2017-03-22).
- Migrationsverket. (2017). Om du får avslag på ansökan/Stöd till återetablering.
<https://www.migrationsverket.se/Privatpersoner/Skydd-och-asyl-i-Sverige/Efter-beslut/Om-du-far-avslag-pa-din-ansokan/Stod-till-ateretablering.html> (Hämtad 2017-04-05).
- Migrationsverket. (2017). Högsta antalet asylbeslut hittills.
<https://www.migrationsverket.se/Om-Migrationsverket/Nyhetsarkiv/Nyhetsarkiv-2017/2017-01-01-Hogsta-antalet-asylbeslut-hittills.html> (Hämtad 2017-03-22).
- Migrationsverket. (2017) Så arbetar Migrationsverkets återvändandesambandsman i Kabul.
<https://www.migrationsverket.se/Om-Migrationsverket/Nyhetsarkiv/Nyhetsarkiv-2017/2017-03-08-Sa-arbetar-Migrationsverkets-atervandandesambandsman-i-Kabul.html> (Hämtad 2017-03-22).
- Nationalencyklopedin. (u.å). Interkulturell.
<http://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/lång/interkulturell> (Hämtad 2017-03-0).
- Nationalencyklopedin. (u.å). Machismo.
<http://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/lång/machismo> (Hämtad 2017-05-04)
- Opdenakker, R. (2006). Advantages and disadvantages of four interview techniques in qualitative research. In *Forum Qualitative Sozialforschung/Forum: Qualitative Social Research* (Vol. 7, No. 4).
- Saldaña, J. (2009). *The coding manual for qualitative researchers*. Sage.
- Sanders, P. (1982). Phenomenology: A new way of viewing organizational research. *Academy of management review*, 7(3), 353-360.
- Schütz, A., Andersson, S., Retzlaff, J., & Bengtsson, J. (2002). *Den sociala världens fenomenologi*. Göteborg: Daidalos.
- Sjögren, A. (2007). Svenskhet under förhandling. *Svenska Dagbladet*. 23 maj.
<https://www.svd.se/svenskhet-under-forhandling> (Hämtad 2017-04-19).
- Skeggs, B. (1997). *Formations of class and gender: Becoming respectable*. London: Sage.
- Smart, C. (2009). Shifting Horizons Reflections on Qualitative Methods. *Feminist Theory*, 10(3), 295-308.
- Sohl, L. (2014). *Att veta sin klass: Kvinnors uppåtgående klassresor i Sverige*. Stockholm: Atlas Akademi.
- Stier, J. (2004). *Kulturmöten*. Lund: Studentlitteratur.

- Svensson, O. (2017). Skulle utvisas – nu ska politikerna få fler att lämna Sverige. *Aftonbladet*. 10 april.
<http://www.aftonbladet.se/nyheter/samhalle/a/ep2ea/skulle-utvisas--nu-ska-politikerna-fa-fler-att-lamna-sverige> (Hämtad 2017-05-08).
- Swedish Research Council's Codex (2017) Forskningsetiska principer inom humanistisk samhällsvetenskaplig forskning.
<http://www.codex.vr.se/texts/HSFR.pdf> (Hämtad 2017-02-13).
- Szalay, L. B. (1981). Intercultural communication - a process model. *International Journal of Intercultural Relations*, 5(2), 133-146.
- Unescorådet, S. (1999). Den internationella grunden för interkulturell undervisning. *Svenska Unescorådets skriftserie*, 3.
- Von Brömssen, K. (2003). Tolkningar, förhandlingar och tystnader: *Elevers tal om religion i det mångkulturella och postkoloniala rummet*. Göteborg: Acta Universitatis Gothoburgensis.
- Wenneberg, S. B. (2001) Socialkonstruktivism: positioner, problem och perspektiv. Malmö: Liber.

8 Appendix

8.1 Informanterna

Informanter:

Rebecka, 40-50 år

Britta, 35-45 år

Olof, 35-45 år

Pernilla, 40-50 år

Ahmed, 25-35 år

Gunilla, 40-50 år

Lina, 35-45 år

8.2 Intervjuguide

Informantens beskrivning av sin roll i den större kontexten

- Hur skulle ni beskriva din roll?
- Hur beskriver informanten sin roll som viktigt?
- På vilket sätt gör det sig synligt?
- Vad är målet?
- Upplever hen en stor press på sig själv?

Informantens relation till den andra parten

- Vet du vem det är som ni möter?
- Har ni möts tidigare?
- (Om inte) Gör ni efterforskningar om de andra innan?
- Finns det olika forum för förhandlingar och möten? Vilka?

Informantens beskrivning av andre

- Hur ser ni på den andre?
- Hur bemöter ni varandra?
- Hur beskrivs den andre?

- Hur bemöter ni varandras eventuella kulturella skiljaktigheter?

Informantens upplevelser om dem interkulturella förhandlingarna

- Hur upplever ni engagemanget hos den andra parten i det ni försöker effektivisera, i detta fall återvändandeprocessen?
- Hur skulle du ditt beskriva ditt egna engagemang?
- Hur förbereder du dig inför förhandlingarna?
- Vilka deltar?
- Har du upplevt att ditt kön har påverkat dig i ditt arbete?
- Skulle ni kunna beskriva en lyckad förhandling och era egna känslor efteråt?
- Har ni någon gång behövt, i ert rådande uppdrag, behövt göra en kulturell anpassning till något som inte skulle vara acceptabelt i Sverige?

Hur skulle ni beskriva skillnader emellan det formella gentemot det informella i ditt nuvarande uppdrag, när ni nu agerar i en annan kontext?

- Kan ni beskriva ett exempel när ni uppmärksammade skillnaden?

Avslutande frågor

- Något ni vill tillägga?
- Frågor till mig?